

ร่องรอยของศาสนาพราหมณ์ - ฮินดูในเมืองนครศรีธรรมราช

รองศาสตราจารย์ สมบูรณ์ บุญฤทธิ์*

จากเหตุการณ์ “จตุคามฟีเวอร์” ที่เกิดขึ้นในเมืองนครศรีธรรมราชในช่วงที่ผ่านมา (พ.ศ. ๒๕๔๕ - ๒๕๕๐) ทำให้เกิดการศึกษารื่องราวที่เกี่ยวข้องกับ “จตุคาม” และ “รามเทพ” อย่างละเอียดเกือบทุกแง่มุม โดยนักวิชาการท้องถิ่นหลายท่าน ต่างก็ได้นำเสนอบทความที่ศึกษาเกี่ยวกับ “จตุคาม รามเทพ” ในหลายแง่มุม ดังจะเห็นได้จาก บทความที่ลงตีพิมพ์ใน “สารนครศรีธรรมราช” ฉบับเดือนตุลาคม และ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ หลายบทความ อาจจะกล่าวได้ว่า สารนครศรีธรรมราช ฉบับเดือนตุลาคม ๒๕๕๐ เป็นฉบับที่ลงบทความที่เกี่ยวข้องกับแง่มุมของจตุคาม รามเทพ เกือบทั้งฉบับเลยทีเดียว

ผู้เขียนเห็นว่า เป็นโอกาสดีที่นักวิชาการในจังหวัดนครศรีธรรมราช ได้ใช้สถานการณ์ และ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในจังหวัดนครศรีธรรมราช ศึกษาเรื่องราวนั้น ๆ ในแง่มุมต่าง ๆ ทำให้เกิดองค์ความรู้เผยแพร่สู่สาธารณชน เป็นประโยชน์ในวงการการศึกษาอย่างอเนกอนันต์

“จตุคาม รามเทพ” เกี่ยวข้องกับความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์ หรือฮินดู เพราะศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู มีความเชื่อเกี่ยวกับเทพต่าง ๆ จึงน่าจะได้ศึกษารื่องราวที่เกี่ยวกับศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู ที่แพร่ขยายเข้ามาจนเป็นศาสนาที่รุ่งเรืองที่สุดในแถบนี้ในครั้งโบราณกาล เมืองนครศรีธรรมราช หรือ รัฐตามพรลิงค์ (มีความหมายว่า “สิ่งค้ำทองแดง” หรือ “ศิวิลิงค์” อันเป็นสัญลักษณ์ของพระศิวะเทพสูงสุดในศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู ลัทธิไศวนิกาย) ได้ชื่อว่าเป็นศูนย์กลางความเจริญรุ่งเรืองสูงสุดของศาสนาพราหมณ์ มาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๑ ปรากฏร่องรอยและหลักฐานทั้งที่เป็นโบราณสถาน และโบราณวัตถุ ให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาอย่างมากมายจนถึงปัจจุบัน

การศึกษารื่องราวเกี่ยวกับศาสนาพราหมณ์ - ฮินดูในภาคใต้ โดยเฉพาะในจังหวัดนครศรีธรรมราชนั้น นักวิชาการท้องถิ่นได้ศึกษาค้นคว้าและนำเสนอเรื่องราวที่ค้นพบหลายท่าน อาทิ รองศาสตราจารย์ ดร. ปรีชา นุ่นสุข ได้ศึกษารื่องราวของศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู ในเมืองนครศรีธรรมราช อย่างต่อเนื่อง ผลงานชิ้นหนึ่งเป็นการศึกษาค้นคว้าในงานวิทยานิพนธ์ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาในหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา ๒๕๔๔ ในผลงานชิ้นนี้ ได้ปรากฏผลการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู ในจังหวัด

* อาจารย์ประจำสาขาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

นครศรีธรรมราชไว้อย่างน่าสนใจ ผู้เขียนได้นำข้อมูลส่วนหนึ่ง ที่ปรากฏในวิทยานิพนธ์ดังกล่าวมาใช้ประกอบในบทความนี้ จึงขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ปรีชา นุ่นสุข ไว้ เป็นอย่างสูง ณ ที่นี้ด้วย

เรื่องราวที่ผู้เขียนจะนำเสนอในบทความนี้ คือร่องรอยของศาสนาพราหมณ์ - ฮินดูที่ยังปรากฏอยู่ในเมืองนครศรีธรรมราช โดยจะเสนอตามลำดับเนื้อหา ดังต่อไปนี้

๑. ความรู้เกี่ยวกับศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู โดยสังเขป

๒. การแพร่กระจายของศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู สู่ดินแดนอยุธยาภาคเหนือ และคาบสมุทรมุขไทย

๓. ร่องรอยของศาสนาพราหมณ์- ฮินดู ที่ยังคงปรากฏในเมืองนครศรีธรรมราช

๑. ความรู้เกี่ยวกับศาสนาพราหมณ์ – ฮินดู โดยสังเขป

มีผู้ให้ความหมายของคำว่า “พราหมณ์” ไว้ ๒ ความหมาย คือ หมายถึง ตัวนักบวชที่นับถือศาสนาพราหมณ์ (Brahman) และหมายถึง ศาสนาพราหมณ์ (Brahmanism)

ความหมายที่หมายถึง ตัวนักบวชที่นับถือศาสนาพราหมณ์ (Brahman) นั้น ในหมู่พราหมณ์ได้ให้คำจำกัดความต่อไปว่า คือคนที่รู้หรือศึกษาพรหม อันได้แก่ พระเวท หรือคนที่รู้หรือศึกษาดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ พราหมณ์เป็นผู้ที่เกิดจากโอษฐ์ (ปาก) ของพระพรหม, พราหมณ์เป็นผู้ที่ยึดมั่นในปรมาตมัน และอาตมัน โดยเชื่อว่า ปรมาตมันสูงสุดคือ การไปรวมสติด้อยอยู่กับพระพรหมันอย่างนิรันดร, นอกจากนั้น พราหมณ์ ยังถูกมองว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ผุดผ่อง เพราะ เกิดในตระกูลแห่งวรรณะสูงสุด เป็นพระ และนักปราชญ์ อุทิศตัวต่อการศึกษาคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ และพวกเขาได้รับความอุปถัมภ์โดยรัฐหรือคนวรรณะอื่น พวกพราหมณ์เป็นพวกมังสะวิรัต อาบน้ำวันละ ๒ ครั้งในแม่น้ำที่ไหลตลอดเวลา สวมใส่เส้นด้ายอันศักดิ์สิทธิ์ คือ สายขัณโฏปวีต ซึ่งถือเป็นสัญลักษณ์แห่งสถานะของพราหมณ์^๑

ส่วนในความหมายที่หมายถึง ศาสนาพราหมณ์นั้น จำเป็นที่จะต้องอธิบายเรื่องราวต่าง ๆ ของศาสนาพราหมณ์ โดยละเอียดเล็กน้อย กล่าวคือ ศาสนาพราหมณ์ (Brahmanism) เป็นศาสนาดั้งเดิม ตั้งแต่สมัยพระเวทของอินเดีย (ประมาณ ๑๐๐ ปีก่อนพุทธกาล) มีลักษณะเป็นพหุเทวนิยม ต่อมาเกิดการเปลี่ยนแปลงจนถึงเทพองค์เดียวที่เป็นนามธรรม และในที่สุดได้วิวัฒนาการมาเป็นศาสนาฮินดู มีพระเจ้าสูงสุดสามองค์ คือ พระพรหม พระวิษณุ (พระนารายณ์) และพระศิวะ (พระอิศวร) รวมเรียกว่า “ตรีมูรติ”

^๑ พิพัฒน์ กระแจะจันทร์. “ชีวิต และสังคมพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราชในบริบทสังคมอยุธยา”

รองศาสตราจารย์ ดร. ปรีชา นุ่นสุข^๒ ได้อธิบายถึงวิวัฒนาการของศาสนาพราหมณ์ ว่าเป็นศาสนาที่ถือกำเนิดขึ้นในประเทศอินเดีย โดยมีวิวัฒนาการที่สำคัญ คือ ได้มีการค้นพบหลักฐานทางโบราณคดีที่สนับสนุนได้ว่า ความเชื่อถือในสังสารวัฏ หรือการเวียนว่ายตายเกิดได้มีขึ้นในประเทศอินเดียมานานแล้ว ก่อนที่ชนชาติอารยันจะอพยพเข้ามา ครั้นเมื่อชนชาติอารยันได้อพยพเข้ามาในประเทศอินเดีย เมื่อราว ๑,๐๐๐ ปีก่อนพุทธกาล ก็ได้มีการนำศาสนาพระเวทเข้ามาด้วย ศาสนาพระเวทเป็นศาสนาที่มีการเคารพบูชาเทวดาที่เกี่ยวกับธรรมชาติ อาทิ พระอินทร์ เทพเจ้าแห่งสายฟ้า และสงคราม พระวรุณเทพ เทพเจ้าแห่งฝน และพระพาย เทพเจ้าแห่งลม เป็นต้น ในศาสนาพระเวทไม่มีการทำรูปเคารพ เนื่องจากชนชาติอารยันเป็นพวกที่ได้อพยพเคลื่อนย้ายที่ไปมาอยู่เสมอ การติดต่อกับเทพเจ้าจึงเพียงแต่การก่อกองไฟ ใส่ของสังเวทหรือบูชาัญชลลงไปกองไฟ และมีบทสวดสำหรับอ้อนวอนบูชาเหล่าเทพเจ้าเท่านั้น ในศาสนาพระเวท ยังไม่มีการเชื่อถือในการเวียนว่ายตายเกิด และเชื่อแต่เพียงว่า ผู้ที่ตายไปแล้วจะอยู่กับพระยม ซึ่งเป็นเทพเจ้าแห่งความตาย เมื่อพวกอารยันได้เข้ามาตั้งหลักแหล่งในอินเดียแล้ว ก็ได้มีการนำเอาศาสนาพระเวทเข้ามาปะปนกับความเชื่อพื้นเมืองซึ่งได้มีมาก่อนหน้านี้แล้ว จึงได้เกิดเป็นศาสนาใหม่ที่เรียกว่า “ศาสนาพราหมณ์”

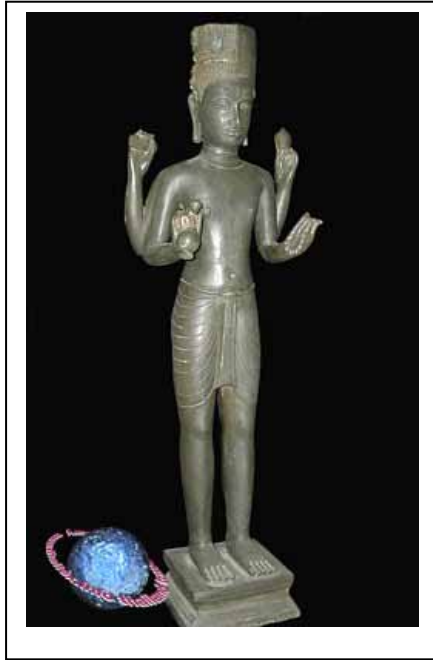
ศาสนาพราหมณ์ ได้ยอมรับในเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด รวมทั้งได้เชื่อว่ามีพระผู้เป็นเจ้าคือ มหาบุรุษหรือพรหมันเป็นผู้สร้างโลก และสร้างสิ่งมีชีวิตทั้งปวงขึ้น ศาสนาพราหมณ์ได้นำเอาระบบวรรณะเข้ามาใช้ โดยได้มีการแบ่งมนุษย์ออกเป็น ๔ วรรณะ คือ พราหมณ์ (นักบวช) กษัตริย์ (นักรบ) แพศย์ (พ่อค้า) และศูทร (กรรมกร) ในระยะนี้มีการเชื่อถือกันโดยทั่วไปว่า สังสารวัฏ หรือการเวียนว่ายตายเกิดนั้นเป็นทุกข์ เมื่อตายแล้วจะได้เข้าไปรวมกับพระองค์ ไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไป ด้วยเหตุนี้พวกพราหมณ์ คือ นักบวช ซึ่งเป็นผู้สามารถติดต่อกับพระผู้เป็นเจ้าและรู้พระทัยของพระองค์แต่เพียงพวกเดียว พวกพราหมณ์จึงเป็นผู้ที่มีอำนาจมากมาย

ครั้นในราวพุทธกาล ได้เกิดมีศาสนาใหม่ขึ้นในประเทศอินเดียอีกสองศาสนา คือ ศาสนาไชนะหรือศาสนาเซน และศาสนาพุทธ ศาสนาที่เกิดขึ้นทั้งสอง มีหลักความเชื่อที่ปฏิเสธไม่ยอมรับเชื่อในเรื่องพระเจ้า และไม่ยอมรับระบบวรรณะ สอนให้ศาสนิกหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดโดยตนเอง

ในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๐ ศาสนาพราหมณ์จึงได้มีการปรับตัวอีกครั้ง เกิดเป็นศาสนาฮินดู (Hinduism) ขึ้น ศาสนาฮินดูแบ่งออกเป็นลัทธิใหญ่ ๆ คือ ลัทธิไศวานิกาย นิยมนับถือพระศิวะหรือพระอิศวรเป็นใหญ่ และลัทธิไวษณพนิกาย นับถือพระวิษณุหรือพระนารายณ์เป็นใหญ่ ส่วน

^๒ ปรีชา นุ่นสุข. ประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช : พัฒนาการของรัฐบนคาบสมุทรไทยในพุทธศตวรรษที่ ๑๑ – ๑๕. (วิทยานิพนธ์ ปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔.) หน้า ๑๕๕ – ๑๕๗.

พระพรหมผู้สร้างโลก นั้น ไม่เคยมีผู้นับถือพระองค์เป็นเอกเทศโดยเฉพาะ อย่างไรก็ตาม พระผู้เป็นเจ้าของทั้งสาม ก็อาจจะรวมตัวกันเป็นองค์เดียวกัน เรียกว่า “ตรีมูรติ” บางครั้งก็มีการรวมลัทธิทั้งสองเข้าด้วยกัน โดยมีการสร้างรูปเคารพเป็นพระหริหระ มีลักษณะเป็นพระวิษณุ (หริ) ครึ่งหนึ่ง และเป็นพระศิวะ (หระ) ครึ่งหนึ่ง ศาสนาฮินดูได้เจริญสืบเนื่องต่อมาในประเทศอินเดีย ตราบจนกระทั่งปัจจุบันนี้

ภาพประกอบที่ ๑ “ตรีมูรติ” หรือ
พระหริหระ
ที่มา :

<http://www.thailex.info/THAILEX/THAILEXTHA/LEXICON/Harihara.htm>

๑ มีนาคม ๒๕๕๑

ลัทธิหรือนิกายของศาสนาฮินดู นอกจากลัทธิไศวนิกาย และ ลัทธิไวษณพนิกาย ดังที่กล่าวแล้ว ศาสนาฮินดูยังมีลัทธิหรือนิกายสำคัญอีก ๒ นิกาย คือ นิกายศากูต นับถือพระแม่อาทิสักติ หรือพระแม่ปราศกติ เป็นใหญ่ และนับถือพระพรหม พระนารายณ์ และเทพอื่น ๆ ด้วย อีกลัทธิหรือนิกายหนึ่ง คือ ลัทธิสมารุต นับถือเทพห้าองค์ด้วยกัน คือ พระพิฆเนศวร พระแม่กวานีหรือพระแม่สักติ พระพรหม พระนารายณ์ และพระศิวะ ไม่มีองค์ใดใหญ่กว่าโดยเฉพาะ

นอกจากนั้นยังมีลัทธิที่แยกออกจากสี่นิกาย อีกเป็นหลายร้อยนิกาย แต่ละนิกายมีเทพสำหรับสักการะบูชา มีปรมาจารย์ผู้กำเนิดนิกาย แต่ทุกนิกายถือว่า พระปรมาตมัน เป็นพระเจ้าสูงสุด และใช้ตัวอักษร โอม เป็นสัญลักษณ์ทั้งสิ้น^๓

ในขณะที่ศาสนาพราหมณ์ - ฮินดูได้วิวัฒนาการและมีการแผ่ขยายออกไปอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้นนั้น ระบบความเชื่อของศาสนาก็ยังมีความซับซ้อนยิ่งขึ้นโดยลำดับเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้า ความเชื่อเกี่ยวกับพระเจ้าสูงสุด ความเชื่อเกี่ยวกับบอตามัน ความเชื่อ

^๓ บทความไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง. “ศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู” สืบค้นได้ใน

<http://www.heritage.thaigov.net/religion/others/brahminism5.thm>

๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑.

เกี่ยวกับเรื่องกรรม และความเรื่องเกี่ยวกับไสยศาสตร์ ดังจะกล่าวถึงระบบความเชื่อของศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู โดยสังเขปดังนี้

๑. ความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้า

ความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้าของศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู เกิดจากสภาพธรรมชาติที่มีการจินตนาการว่า เบื้องหลังธรรมชาติ หรือปรากฏการณ์ต่าง ๆ ต้องมีผู้มีอำนาจบันดาลให้เป็นไป ผู้มีอำนาจดังกล่าวคือเทพเจ้า เทพเจ้าทางธรรมชาติเหล่านี้เป็นที่มาของเทพนิยายทางศาสนาพราหมณ์ และเป็นพื้นฐานที่สำคัญของลัทธิการบูชาขัณฑ์ในศาสนาฮินดูในระยะต่อมา เทพเจ้าที่สำคัญ คือ เทพประจำทิศทั้งแปด ซึ่งมีมาตั้งแต่สมัยพระเวท และเห็นชัดขึ้นในสมัยพราหมณะ อันเป็นระยะที่มีการทำพิธีการต่าง ๆ เพื่อบูชาขัณฑ์ เทพเจ้าที่สำคัญ ได้แก่ พระพรหม พระวิษณุ พระศิวะ พระอินทร์ พระยม พระวรุณ พระกุเวร พระอัคนี พระสุรียาทิตย์ พระวายุ พระโสมนาค เป็นต้น

๒. ความเชื่อเกี่ยวกับพระเจ้าสูงสุด

ศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู มีความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้าหลายองค์ แต่ได้มีการยกย่องให้เทพเจ้าบางองค์เป็นเทพเจ้าสูงสุดในแต่ละนิกาย โดยบางนิกายถือเอาพระพรหมเป็นเทพสูงสุด บางนิกายถือพระวิษณุเป็นเทพสูงสุด บางนิกายถือเอาพระศิวะ เป็นเทพสูงสุด และในบางยุคบางสมัยได้มีการรวมเทพเจ้าสูงสุดทั้งสามเข้าด้วยกันเป็นเทพสูงสุด เรียกว่า “พระตรีมูรติ” ดังที่ได้กล่าวไปแล้วในตอนต้น

๓. ความเชื่อเกี่ยวกับอาตมัน

อาตมัน (Soul) เป็นลักษณะความเชื่อสำคัญในศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู โดยเชื่อว่าเป็นพลังชนิดหนึ่ง ไม่ใช่วัตถุ ดำรงอยู่ได้อย่างเป็นอิสระ หรืออาจจะอาศัยอยู่กับร่างกายหรือวัตถุก็ได้ แต่ไม่แตกดับเมื่อวัตถุแตกดับ ดังนั้น อาตมัน คือสิ่งที่อยู่ในตัวตน ทำให้เป็นบุคคลขึ้น แม้ร่างกายจะเน่าเปื่อยแล้ว ยังเชื่อว่าอาตมันยังคงอยู่ต่อไป หรืออาตมัน คือเจตภูตของบุคคลที่ตาย เชื่อว่าได้แยกออกไปจากร่างกายและดำรงอยู่ได้ตามลำพัง เมื่อบุคคลที่ได้กระทำความดีตายไปแล้ว อาตมันย่อมขึ้นสู่สวรรค์ เมื่อบุคคลทำชั่วจะตกนรก แต่ทั้งสวรรค์และนรกไม่ใช่จุดสุดท้ายของมนุษย์ เพราะทำให้อาตมันต้องเวียนว่ายเช่นเดียวกัน คือ อยู่ภายใต้กฎแห่งกรรม ซึ่งจะชักนำให้เกิดอีก เป็นผู้อยู่ในอำนาจของพญายม คือ ความตาย

๔. ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องกรรม

ศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู มีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องกรรม โดยเชื่อว่ากรรมเป็นกฎของจักรวาล และกฎศีลธรรมของสังคม แนวคิดเรื่องกรรมมีความสัมพันธ์กับการเกิดใหม่ คือ หากบุคคลมีกิเลสหรืออวิชชา เขาก็ต้องทำกรรม กรรมย่อมผลักดันให้เขาเกิดแล้วเกิดอีก กรรมในอดีตเป็นตัวที่กำหนดชีวิตในปัจจุบัน กรรมในปัจจุบันเป็นตัวกำหนดชีวิตในชาติต่อไป หากบุคคลใดเกิดมาแล้ว ร่ำรวย ยากจน หรือคำด้อย เขาก็ต้องรับสภาพเช่นนั้น เพราะการให้ผลกรรมแบบที่มีชะตากำหนด

ไว้ล่วงหน้าแล้วเช่นเดียวกับพรหมลิขิต เป็นสภาพที่ทุกคนต้องจำยอม แก้ไขไม่ได้ วิธีชีวิตถูกกำหนดไว้ล่วงหน้าแล้ว

๕. ความเชื่อเกี่ยวกับไสยศาสตร์

ไสยศาสตร์ เป็นศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการใช้เวทย์มนต์คาถา ทุกรูปแบบ ตลอดจนการยอมรับอำนาจที่เกิดจากการใช้เวทย์มนต์คาถาต่าง ๆ เดิมการร้ายเวทย์มนต์คาถา เป็นการสวดอ้อนวอนพระเจ้า ต่อมาก่อย ๆ กลายเป็นพิธีกรรมต่าง ๆ เชื่อว่ามีความศักดิ์สิทธิ์ในตัวเอง คาถาที่ใช้ก็มีความศักดิ์สิทธิ์ มีอำนาจกลับในตัวอักษร ไม่ขึ้นอยู่กับอำนาจของเทพเจ้า เพราะสามารถบังคับเทพเจ้าให้ปฏิบัติต่าง ๆ ได้ เทพจึงเป็นสื่อให้การประกอบพิธีกรรมเกิดสัมฤทธิ์ผลเท่านั้น

กล่าวโดยสรุป จะเห็นว่า ระบบความเชื่อหรือแนวคิดของศาสนาพราหมณ์ – ฮินดูเป็นการยอมรับอำนาจต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นอำนาจที่ไม่มีตัวตน หรืออำนาจที่มีตัวตน คือ เป็นวิญญาณร้ายต่าง ๆ เป็นรุกขเทวดา เป็นเทพเจ้า จนกระทั่งเป็นพระเจ้าสูงสุด และยังคงคิดว่าพลังต่าง ๆ ที่ออกไปจากตัวบุคคลสามารถทำให้เกิดพฤติกรรมต่าง ๆ ได้ ด้วยเหตุนี้ จึงต้องมีการอ้อนวอนหรือบวงสรวงอำนาจนั้น โดยวิธีใดวิธีหนึ่ง แม้ว่าระยะหลัง ๆ จะถูกมองว่าความคิดดังกล่าวนี้เป็นเรื่องของพราหมณ์ผู้ประกอบพิธีนั่นเองที่สามารถเรียกอำนาจต่าง ๆ ได้ หรืออำนาจที่แท้จริงอยู่ที่ผู้กระทำพิธี แต่การยอมรับอำนาจเหนือมนุษย์ก็ยังคงมีอยู่

ศาสนาพราหมณ์ – ฮินดู มีหลายลัทธิหรือหลายนิกาย ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว แต่จากร่องรอยที่ปรากฏอยู่มากบนคาบสมุทรมไทยนั้น รองศาสตราจารย์ ดร.ปรีชา นุ่นสุข ได้สรุปว่า เป็นร่องรอยของศาสนาพราหมณ์ ลัทธิไศวนิกาย ซึ่งนับถือพระศิวะ (พระอิศวร) เป็นเทพสูงสุด และลัทธิไวษณพนิกาย ซึ่งนับถือพระวิษณุ (พระนารายณ์) เป็นเทพสูงสุด^๕

๒. การแพร่กระจายของศาสนาพราหมณ์- ฮินดู สู่อินแดนอุษาคเนย์ และ

คาบสมุทรมไทย

ศาสนาพราหมณ์- ฮินดู ได้แพร่กระจายเข้าสู่ดินแดนอุษาคเนย์ และคาบสมุทรมไทยตั้งแต่เมื่อไหร่ยังหาข้อสรุปที่ตรงกันไม่ได้ แต่มีเอกสารที่กล่าวถึงการแพร่กระจายของศาสนาพราหมณ์ - ฮินดูเข้าสู่ดินแดนแห่งนี้ หลายกระแสด้วยกัน แต่ละกระแสนี้มีความแตกต่างในเรื่องระยะเวลาและสถานที่หรือดินแดนของการแพร่กระจายเข้ามาของศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู ดังนี้

^๕ ปรีชา นุ่นสุข. เล่มเดียวกัน. หน้า ๑๕๕.

บทความเรื่อง “ศาสนาพราหมณ์ – ฮินดู”^๕ ไม่ปรากฏชื่อผู้เขียน กล่าวถึงระยะเวลาและ การเดินทางของผู้ที่นำศาสนาพราหมณ์ – ฮินดู เข้ามาแพร่กระจายเข้าสู่ดินแดนอุษาคเนย์ และ คาบสมุทรวไทย ว่า

“...เมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ ๒ – ๓ นักบวชพราหมณ์เผ่า คราวิเดียน ทางภาคใต้ของอินเดีย ได้เดินทางด้วยเรือจากอินเดีย มุ่ง หน้าไปทางทิศตะวันออก ข้ามทะเลอันดามัน ได้พากันมาหลายคณะ หลายพวก มาขึ้นฝั่งทางชายทะเลตะวันตกของแหลมปลายแถบเมือง มะริด ทวาย มลิวัดย์ มีพวกที่ขึ้นฝั่งที่บ้านทุ่งตึก บนเกาะพระทอง อำเภอกระบุรี จังหวัดพังงาในปัจจุบัน

หลังจากที่พวกพราหมณ์รัฐภูมิภาคตะวันออกของทวีปเอเชียแล้ว พราหมณ์ที่เป็นพ่อค้าก็เริ่มใช้เส้นทาง โดยผ่านช่องแคบ จากปาก คลองปกาไส ไปออกปากน้ำตาปี ที่อ่าวบ้านคอน โดยผ่านพื้นที่อำเภอ คลองท่อม จังหวัดกระบี่ ไปตามช่องแคบที่อยู่ระหว่างเขาหน้าแดง ไป ตามร่องน้ำที่เป็นคลองสินปุน แล้วไปบรรจบกับแม่น้ำตาปี ในเขต อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ผ่านเข้าเขตจังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่อำเภอเวียงสระ อำเภอพระแสง อำเภอพุนพิน แล้วออกทะเลที่อ่าว บ้านคอน

พวกพราหมณ์พ่อค้าได้ใช้เส้นทางนี้อยู่หลายร้อยปี จนช่องแคบ ดังกล่าวตื้นเขิน ใช้เดินเรือไม่ได้ พ่อค้าอินเดียก็ใช้การแล่นเรือผ่าน สิงคโปร์ ที่อยู่ปลายสุดของแหลมมลายูด้านตะวันออก ผ่านเมือง นราธิวาส ปัตตานี สงขลา นครศรีธรรมราช และอ่าวบ้านคอนใน จังหวัดสุราษฎร์ธานี แล้วมุ่งไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือประมาณ ๒๐ องศาเข้าทะเลจีนใต้จนถึงประเทศจีน ญี่ปุ่น และเกาหลี

พ่อค้าชาวอินเดียเหล่านี้ ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพราหมณ์ ฮินดู เมื่อไปถึงเมืองไหนก็ปฏิบัติตามลัทธิศาสนาของตน ณ ที่นั่น มีร่องรอย ให้เห็นอยู่ในแถบประเทศมาเลเซียตอนบน ในรัฐเคดาห์ มีโบสถ์ พราหมณ์เก่าแก่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำบาตู ปาฮัต มีอายุพันปี และที่อำเภอยะรัง

^๕ บทความไม่ปรากฏชื่อผู้เขียน เผยแพร่บนเว็บไซต์

จังหวัดปัตตานี

พวกพราหมณ์รุ่นแรก ที่ตั้งหลักอยู่ที่บ้านทุ่งตึก บนเกาะพระทอง แล้วต่อมาได้อพยพเข้ามาบนแผ่นดินใหญ่ ตั้งชุมชนคือคุระบุรี จากนั้นได้ย้ายไปอยู่ที่ปากน้ำตะกั่วป่า เรียกหมู่บ้านของคนว่า ตะโกลา เมื่อกว่าพันปีมาแล้ว ได้สร้างเทวสถานขึ้นที่เชิงเขาแหลม ตำบลรามณีย์ อำเภอตะกั่วป่า ต่อมาบางส่วนได้อพยพข้ามเขาศก ไปทางตะวันออกเข้าสู่เขตจังหวัดสุราษฎร์ธานี แล้วเดินทางเลียบลำน้ำตาปี ถึงอำเภอท่าขนอน และอำเภอพุนพิน ได้แบ่งออกเป็นสองพวก โดยมุ่งไปทางฝั่งตะวันออกของแหลมมลายูพวกหนึ่ง อีกพวกหนึ่ง เดินบกไปทางทิศใต้ ไปตั้งชุมชนที่อำเภอเวียงสระปัจจุบัน...”

ในบทความ เรื่อง “ชีวิต และสังคมพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราชในบริบทสังคมอยุธยา” โดยพิพัฒน์ กระจ่างจันทร์ กล่าวถึงระยะเวลาและการเข้ามาของศาสนาพราหมณ์ - ฮินดูในดินแดนอุษาคเนย์ ที่มีความแตกต่างกับบทความที่ยกมาเบื้องต้น ทั้งในเรื่องของระยะเวลาและเส้นทางการเข้ามา ว่า

“...ศาสนาพราหมณ์ ได้แพร่กระจายเข้ามาในอุษาคเนย์ อย่างน้อยตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๖ ในอาณาจักรฟูนัน ผู้ใดที่นำศาสนาพราหมณ์เข้ามาเผยแพร่ในภูมิภาคนี้ก่อน ยังเป็นที่ถกเถียงกันอยู่บ้างว่าเป็นพ่อค้า บ้างว่าเป็นนักบวชในศาสนาพราหมณ์ และบ้างว่าเป็นกษัตริย์ก็มี แต่ที่แน่นอนก็คือ จะต้องเป็นพราหมณ์เท่านั้น เพราะสามารถเผยแพร่หลักธรรมและศิลปวิทยาชั้นสูงได้ การเข้ามาของพราหมณ์นี้คงเข้ามาเพื่อประกอบพิธีกรรมให้กับกษัตริย์พื้นเมือง ซึ่งได้รับแนวคิดเรื่องการปกครองไปจากอินเดีย การใช้พราหมณ์ประกอบพิธีกรรมนี้ ได้ช่วยทำให้พราหมณ์กลายเป็นส่วนหนึ่งของราชสำนัก และมีบทบาทในฐานะของผู้ถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ ให้กับกษัตริย์ และสถาปนาความเป็นกษัตริย์ในลัทธิเทวราชา...”

และได้กล่าวถึงเส้นทางการเข้ามาของศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู ในดินแดนอุษาคเนย์ว่า

^๖ พิพัฒน์ กระจ่างจันทร์. เรื่องเดียวกัน. สืบค้นได้ใน <http://kobarchaeology.blogspot.com/> วันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑.

“...การเข้ามาของศาสนาพราหมณ์ในระยะนั้น คงเกิดขึ้นบริเวณพื้นที่คาบสมุทรมาก่อน เพราะตั้งอยู่บนเส้นทางการเดินเรือ และจุดกึ่งกลางของการค้าข้ามสมุทรระหว่างอินเดียและจีน และทำให้คาบสมุทรนี้เป็นที่พักระหว่างการเดินทาง ปัจจุบันบริเวณที่พบร่องรอยของศาสนาพราหมณ์ที่เก่าแก่บริเวณคาบสมุทรหลายแห่งหนึ่งก็คือ นครศรีธรรมราช ได้พบหลักฐานเป็นเทวรูปเนื่องในศาสนาพราหมณ์ นิกายไวษณพนิกาย และไศวนิกาย มาแล้วอย่างน้อยตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๕ – ๑๐ ที่นครศรีธรรมราชและเป็นบริเวณที่พบศาสนาพราหมณ์รุ่งเรืองอย่างมากในคาบสมุทร...”

งานศึกษาค้นคว้าของ รองศาสตราจารย์ ดร.ปรีชา นุ่นสุข ในวิทยานิพนธ์ดุขฎิบัณจิต เรื่อง ประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช : พัฒนาการของรัฐบนคาบสมุทรไทยในพุทธศตวรรษที่ ๑๑ – ๑๕ ได้กล่าวถึงการเข้ามาของศาสนาพราหมณ์ – ฮินดู ในคาบสมุทรไทย ดังนี้^๑

“...จากข้อมูลที่ศึกษาค้นคว้า ได้สะท้อนให้เห็นข้อเท็จจริงที่สำคัญในประวัติศาสตร์ของศาสนาพราหมณ์ ทั้งในส่วนของศาสนาพราหมณ์ในประเทศอินเดีย และศาสนาพราหมณ์ที่แพร่กระจายมาสู่ชุมชนโบราณต่าง ๆ บนคาบสมุทรไทยอย่างน้อย สองประการ คือ ประการแรก ในประเทศอินเดียในระบะเวลานั้น ศาสนาพราหมณ์ไม่ได้มีบทบาทแต่เพียงเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตวิญญาณตามนิยามในทางศาสนาโดยทั่วไปสำหรับสังคมชาวอินเดียแต่เพียงอย่างเดียว หากแต่ศาสนานี้ได้มีบทบาทอย่างสำคัญในทางการค้าและการเมืองการปกครองของอินเดียด้วย ศาสนานี้จึงมีบทบาทอย่างโดดเด่นในศูนย์กลางการค้าและการเมืองการปกครองในทุกภูมิภาคของอินเดีย คือ ภาคเหนือ ภาคตะวันตก และภาคตะวันออกเฉียงใต้ของอินเดีย และประการที่สอง การเผยแพร่ม้าเข้ามาของศาสนาพราหมณ์ในชุมชนโบราณต่าง ๆ บนคาบสมุทรไทยในระบะเวลานั้น ได้เข้ามาโดยเป็นผลอันสืบเนื่องมาจากกระบวนการในทางการค้าระหว่างอินเดียและคาบสมุทรไทย ภายใต้ระบบเครือข่ายทางการค้านานาชาติ ซึ่งนอกจากจะสะท้อนให้เห็นได้จากได้ที่ปรากฏประติมากรรมรูปเคารพของศาสนาพราหมณ์ในบริเวณที่เป็นแหล่งศูนย์กลางทางการค้าของคาบสมุทรไทยในระบะเวลาดังกล่าวทั้งสิ้น...”

^๑ ปรีชา นุ่นสุข. เล่มเดียวกัน. หน้า ๑๖๗.

จากข้อมูลกระแสดังกล่าว ที่เกี่ยวกับการแพร่กระจายของศาสนาพราหมณ์ - ฮินดูเข้าสู่ดินแดน อุษาคเนย์และคาบสมุทรมุทธไทย ที่ผู้เขียนได้ยกมานั้น ถึงแม้จะสรุปไม่ได้ว่า ศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู ได้แพร่กระจายเข้าสู่ดินแดนนี้ตั้งแต่ศตวรรษที่เท่าไรกันแน่ อย่างน้อยก็เห็นได้ชัดเจนว่า มีการแพร่กระจายของศาสนาพราหมณ์มายังดินแดนแถบนี้มาแล้วไม่น้อยกว่าพุทธศตวรรษที่ ๖ อย่างแน่นอน สอดคล้องกับความเห็นของศาสตราจารย์ หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล ที่ให้ความเห็นว่า ดินแดนแถบนี้ได้มีการติดต่อกับชายระหว่างภาคเอเชียอาคเนย์มาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ แต่ศาสนาพราหมณ์โดยพวกพราหมณ์ที่มีความรู้ได้เดินทางเข้ามามากขึ้นในระยะระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๗ - ๘ ทำให้เกิดหลักฐานทางวรรณคดี คือ ศิลากวีภาษาสันสกฤตขึ้นในพุทธศตวรรษที่ ๘^๔

นอกจากนั้น ศาสตราจารย์หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล ยังให้เหตุผลที่มีการติดต่อกันอย่างแพร่หลายระหว่างประเทศอินเดียและภาคเอเชียอาคเนย์ ในพุทธศตวรรษที่ ๗ - ๘ จนทำให้ศาสนาพราหมณ์ และศาสนาพุทธได้แพร่กระจายเข้ามาในดินแดนแถบนี้มากขึ้น ว่าเป็นเพราะสาเหตุดังต่อไปนี้^๕

๑. มีการติดต่อกับชาย “สินค้าฟุ่มเฟือย” มากขึ้นระหว่างประเทศอินเดียและอาณาจักรโรมัน สินค้าที่สำคัญซึ่งชาวอินเดียต้องการจากภาคพื้นเอเชียอาคเนย์ คือ ทอง เครื่องเทศ ไม้หอม และยางไม้หอม โดยเฉพาะทอง เป็นที่ต้องการของชาวอินเดียมาก แต่การติดต่อกับชายกับอาณาจักรโรมันได้ถูกตัดขาดไปตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๔ จึงทำให้ชาวอินเดียเดินทางออกมาติดต่อกับชายทางภาคเอเชียอาคเนย์ เช่น สุวรรณภูมิ สุวรรณทวีป ตักโกละ(ตลาดกระวาน) การบูรทวีป (เกาะการบูร) นาริเกลทวีป (เกาะมะพร้าว)

๒. การต่อเรือของชาวอินเดียและชาวจีนดีขึ้นกว่าแต่ก่อน อาจต่อเรือใหญ่ ๆ จุผู้โดยสารได้ตั้งแต่ ๖๐๐ - ๗๐๐ คน

๓. รู้จักวิถีลมมรสุม ทำให้การเดินทางทางเรือระหว่างประเทศอินเดียและภาคเอเชียอาคเนย์ตลอดจนจากประเทศอินเดียไปยังทะเลแดงทางทิศตะวันตก สะดวกรวดเร็วและแม่นยำกว่าแต่ก่อน

๔. พุทธศาสนาได้เจริญแพร่หลายขึ้น ทำให้ชาวอินเดียไม่รังเกียจการเดินทางออกมายังต่างประเทศ เพราะในศาสนาพราหมณ์นั้นการปะปนกับชนต่างวรรณะหรือต่างเชื้อชาติย่อมถือเป็นบาป วรรณคดีในพุทธศาสนา เป็นต้นว่า ชาดกต่าง ๆ ก็ได้กล่าวถึงการเดินเรือระหว่างประเทศ

^๔ ศาสตราจารย์ หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล. ประวัติศาสตร์เอเชียอาคเนย์ ถึง พ.ศ. ๒๐๐๐. พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดสามลดา, ๒๕๔๕.) หน้า ๕.

^๕ เล่มเดียวกัน. หน้า ๕ - ๖.

อินเดียและภาคเอเชียอาคเนย์ไว้หลายแห่ง พระพุทธรูปแบบอมราวดีที่ค้นพบในภาคเอเชียอาคเนย์
 ดังที่ปรากฏมาแล้ว ก็คงเป็นรูปพระพุทธรูปที่ปึงกร ผู้ห้ามสมุทรอันเป็นที่นับถือของชาวเรือนั่นเอง

ในส่วนที่เกี่ยวกับเส้นทางการเดินทางค้าขาย ศาสตราจารย์หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล ได้
 อธิบายว่า^{๑๑}

“...มีเส้นทางการเดินทางค้าขายมายังภาคเอเชียอาคเนย์ทั้งทางน้ำ
 และทางบก โดยผู้ที่มาทางภาคใต้ของประเทศอินเดียก็อาจแล่นเรือผ่าน
 ฆราวาสระหว่างหมู่เกาะอันดามันและนิโคบาร์ หรือระหว่างหมู่เกาะนิโคบาร์
 และแหลมอินโดจีนในเกาะสุมาตรา พวกแรกคงจะขึ้นบกที่เมืองตะกั่วป่า
 และพวกที่สองมายังแคว้นไทรบุรี และต่อจากนั้นก็อาจเดินทางบกจาก
 แคว้นไทรบุรีไปยังเมืองสงขลา จากตรงไปยังพัทลุง ไปยัง
 นครศรีธรรมราชหรืออ่าวบ้านดอน จากกระไปยังชุมพร และจากตะกั่ว
 ป่าไปไชยาได้ สำหรับผู้ที่มาจากภาคกลางของประเทศอินเดียหรือแล่น
 เรือเลียบตามฝั่งมาก็อาจขึ้นบกที่เมืองตะวาย เดินทางผ่านด่านพระเจดีย์
 ๓ องค์ และตามลำน้ำแม่กลองลงไปยังลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา หรือจากเมือง
 มะละแหม่งทางภาคเหนือผ่านด่านแม่สอดเข้ามายังเมืองตาก ซึ่งตั้งอยู่บน
 ฝั่งแม่น้ำวัง จากลุ่มน้ำเจ้าพระยาก็คงมีทางเดินผ่านไปยังแม่น้ำโขงโดย
 ผ่านทางเมืองศรีเทพ ลุ่มน้ำมูลและที่ราบสูงโคราช ทางเดินสายนี้อาจ
 ไปสิ้นสุดลงที่เมืองจำปาศักดิ์ อันเป็นบ่อเกิดของแคว้นกุ่มพูชก็ได้
 นอกจากนี้ทางภาคเหนือยังมีทางบกที่ติดต่อระหว่างประเทศอินเดียกับ
 ประเทศจีนโดยผ่านทางแคว้นอัสมัม ภาคเหนือของประเทศพม่า และ
 แคว้นยูนนานเข้าไปจนถึงอาณาจักรน่านเจ้า...”

^{๑๑} เล่มเดียวกัน. หน้า ๗.

ภาพประกอบที่ ๒ เส้นทางค้าขายโบราณจาก
อินเดีย – จีน ผ่านแหลมมลายู
ที่มา : สารานุกรมศรีธรรมราช ปีที่ ๓๗ ฉบับที่ ๒
หน้า ๑๕.

ภาพประกอบที่ ๓ เส้นทางค้าขายโบราณจาก
อินเดีย – จีน เส้นทางลัดจาก
ตะกั่วป่า จ.พังงา – อ่าว
บ้านดอน จ. สุราษฎร์ธานี
ที่มา สารานุกรมศรีธรรมราช ปีที่ ๓๗ ฉบับที่ ๒
กุมภาพันธ์ ๒๕๕๐, หน้า ๑๗

การแพร่กระจายเข้ามาของศาสนาพราหมณ์ – ฮินดู ตามเส้นทางการค้าดังกล่าว ปรากฏร่องรอยของการแพร่กระจายทั้งที่เป็น โบราณสถานและโบราณวัตถุมากมายหลายแห่ง เช่น รูปเคารพของศาสนาพราหมณ์ เป็นเทวรูปรุ่นต้นของพระวิษณุ เทพเจ้าสูงสุดของศาสนาพราหมณ์ลัทธิไวษณพนิกาย ซึ่งเป็นพระวิษณุที่มีความเก่าแก่ที่สุดที่ค้นพบในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้, เทวรูปอื่นๆ ที่ค้นพบในแหล่งโบราณคดีวัดศาลาทิง (วัดชยาราม) อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี แหล่งโบราณคดีหอพพระนารายณ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช และแหล่งโบราณคดีวัดพระพรัง อำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นต้น

ร่องรอยหรือหลักฐานอื่นนอกจากที่ได้กล่าวแล้ว ยังมีการค้นพบแหล่งโบราณคดีที่มีลักษณะเป็นเทวาลัยหรือเทวสถานของศาสนาพราหมณ์ที่เคยรุ่งเรืองในอดีตอีกหลายแห่ง เช่น แหล่งโบราณคดีเขาพระนารายณ์ อำเภอกะปง และแหล่งโบราณคดีเขาพระเหนือ อำเภอบางน้ำจืด จังหวัดพังงา เป็นต้น แหล่งโบราณคดีเหล่านี้ล้วนปรากฏหลักฐานหรือร่องรอยที่แสดงให้เห็นถึงการแพร่กระจายเข้ามาของศาสนาพราหมณ์ – ฮินดู และเจริญรุ่งเรืองในคาบสมุทรไทยทั้งสองฝั่งได้อย่างชัดเจน

๓. ร่องรอยของศาสนาพราหมณ์ - ฮินดูที่ยังคงปรากฏในเมืองนครศรีธรรมราช

ศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู ได้แพร่กระจายเข้ามายังคาบสมุทรมไทย และได้เจริญรุ่งเรืองในรัฐตามพรลิงค์ หรือ นครศรีธรรมราช โดยเฉพาะในพุทธศตวรรษที่ ๑๑ ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ถือได้ว่ามีความเจริญรุ่งเรืองสูงสุด และรัฐตามพรลิงค์ กลายเป็นศูนย์กลางของศาสนาพราหมณ์-ฮินดูในบริเวณนี้

ลัทธิของศาสนาพราหมณ์ - ฮินดูในยุคนี้ เป็นลัทธิใหม่ที่เกิดขึ้น คือลัทธิไศวนิกาย ซึ่งเป็นลัทธิที่นับถือพระศิวะเป็นเทพเจ้าสูงสุด และถือเป็นยุคทองของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ในรัฐตามพรลิงค์

ร่องรอยหลักฐานที่ยังคงปรากฏของศาสนาพราหมณ์-ฮินดูในเมืองนครศรีธรรมราช อันสืบเนื่องจากการเจริญรุ่งเรืองของลัทธิไศวนิกายที่นักประวัติศาสตร์ และนักโบราณคดีได้ค้นพบ และนำเสนอสู่สาธารณชน มีเป็นจำนวนมากทั้งที่เป็นโบราณวัตถุ และโบราณสถาน ผู้เขียนขอยกมาเพียงบางส่วน ดังต่อไปนี้

๑. **ศิลาจารึกหุบเขาช่องคอย** เป็นศิลาจารึกที่ได้สลักไว้บนหน้าผาของภูเขา ซึ่งเป็นหินธรรมชาติไม่อาจจะเคลื่อนย้ายได้ ในบริเวณหุบเขาช่องคอย ในเขาควนลำแพน บ้านคลองท่อน ตำบลควนเกย อำเภออ่อนพิบูลย์ (ปัจจุบันอยู่ในเขตอำเภอจุฬาภรณ์) จังหวัดนครศรีธรรมราช หุบเขาช่องคอย เป็นหุบเขาที่ตั้งอยู่ห่างลงมาทางทิศใต้ของตัวเมืองโบราณนครศรีธรรมราชประมาณ ๕๐ กิโลเมตร ในบริเวณนี้มีลำคลองหลายสายไหลลงสู่แม่น้ำปากพนัง ซึ่งเป็นแม่น้ำที่ไหลลงสู่อ่าวไทยทางทิศเหนือที่อ่าวปากพนัง หรืออ่าวนครศรีธรรมราช และทางทิศใต้ที่ทะเลสาบสงขลา

ศิลาจารึกหุบเขาช่องคอย ถูกค้นพบ โดย นายจรง ชุกกลิ่น และนายถวิล ช่วยเกิด ชาวบ้านคลองท่อน เมื่อวันที่ ๑๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๒๒^{๑๑} ต่อมารองศาสตราจารย์ ดร.ปรีชา นุ่นสุข ได้เข้าไปศึกษาและดำเนินการทางโบราณคดี และนำเสนอผลการขุดค้น การอ่าน การแปล และการวิเคราะห์ตีความเบื้องต้น ในเดือนพฤษภาคม ๒๕๒๓^{๑๒} และได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ผลการศึกษานี้อีกครั้งในเดือนกันยายน ปีเดียวกัน โดยกรมศิลปากร ทำให้มีการศึกษาค้นคว้าและอ้างอิงศิลาจารึกหลักนี้ในวิชาการสาขาต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง จนกลายเป็นศิลาจารึกที่สำคัญหลักหนึ่งของรัฐตามพรลิงค์ คาบสมุทรมไทย และประเทศไทยไปเป็นที่สุด^{๑๓}

^{๑๑} “ศิลาจารึกหุบเขาช่องคอย” สืบค้นได้ใน <http://culture.nstru.ac.th> ๒๐ มีนาคม ๒๕๕๑

^{๑๒} ผู้สนใจสามารถศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับ “ศิลาจารึกหุบเขาช่องคอย” เพิ่มเติมได้ใน วารสารศิลปวัฒนธรรม ฉบับวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๒๓ และ ในวารสารของกรมศิลปากร ฉบับวันที่ ๒๔ กันยายน ๒๕๒๓.

^{๑๓} ปรีชา นุ่นสุข. เล่มเดียวกัน. หน้า ๑๖๕.

ข้อความที่ปรากฏในศิลาจารึกหุบเขาช่องคอย ซึ่งสลักด้วยอักษรปัลลวะที่มีอายุอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๑ และใช้ภาษาสันสกฤต โดยลักษณะการสลักมีการสลักแยกกันเป็นสามตำแหน่งเรียงกันลงมา ตำแหน่งแรกใช้อักษรที่มีขนาดใหญ่ที่สุด ส่วนตำแหน่งที่สองและสาม ใช้อักษรที่มีขนาดเล็กลงมา และมีขนาดไล่เลี่ยกันทั้งสองตำแหน่ง

ภาพประกอบที่ ๔ ศิลาจารึกหุบเขาช่องคอย ซึ่งสลักด้วยอักษรปัลลวะ มีอายุอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๑

ที่มา : <http://culture.nstru.ac.th>

๒๐ มีนาคม ๒๕๕๑

ข้อความที่ปรากฏบนศิลาจารึกหลักนี้ มีผลการอ่านและการแปล ดังนี้^{๑๔}

ตอนที่หนึ่ง

คำอ่าน: ศรีวิทยาธิการสย

คำแปล : (ศิลาจารึกนี้เป็น) ของผู้เป็นสามีของนางวิทยาเทวี

ตอนที่สอง

คำอ่าน : นโมสตุ ตไสม ปตเย วนานำ

มโนสตุ ตไสม ปตเย สุราณาม

ปรโยชนาจฉินมา คตาเสต

ทาตวามิตยตฺร ภวทภีเรกยะ

คำแปล : ขอความนอบน้อม จงมีแก่ท่านผู้เป็นเจ้าของป่าพระองค์นั้น

ขอความนอบน้อม จงมีแก่ท่านผู้เป็นเจ้าของเทพทั้งมวลพระองค์นั้น

ชนทั้งหลายผู้เคารพต่อพระศิวะ คิดว่าของอันท่านผู้เจริญ(พระศิวะ)นี้

จะพึงให้มีอยู่ในที่นี้ จึงมาเพื่อประโยชน์ (นั้น)

ตอนที่สาม

คำอ่าน : เยษานนิตยเทเสษุ คิชฐุนติ มนุชวาราะ

ยทิ เตษำ ปฺรสาทาจจ การยยนเตษำ ภวิษยติ

คำแปล : ถ้าคนคืออยู่ในหมู่บ้านของชนเหล่าใด

ความสุขและผล (ประโยชน์) จักมีแก่ชนเหล่านั้น

^{๑๔} ปรีชา นุ่นสุข. เล่มเดียวกัน. หน้า ๑๓๐.

จากคำอ่านและคำแปลของศิลาจารึกหุบเขาช่องคอย รองศาสตราจารย์ ดร.ปรีชา นุ่นสุข ได้สะท้อนมุมมองให้เห็นว่า ศิลาจารึกหลักนี้มีฐานะเสมือนหนึ่งเป็นเครื่องมือในการประกาศศาสนาใหม่หรือลัทธิใหม่ในต่างแดน หรือในท้องถิ่นอย่างหนึ่ง ซึ่งมีความจำเป็นที่จะต้องสื่อสารหรือประกาศให้รู้สาระที่สำคัญอย่างน้อยสี่ประการ คือ ประการแรก แนะนำให้รู้ว่าศาสนาใหม่หรือลัทธิใหม่นี้ เป็นของพระศิวะ หรือไศวนิกาย ประการที่สอง แนะนำให้รู้ว่าพระศิวะ ทรงเป็นเทพที่ยิ่งใหญ่สูงสุดหลายด้าน และประการที่สาม แนะนำให้รู้ว่าการยอมรับนับถือศาสนาของพระองค์กระทำได้อย่างไร ในที่นี้ชี้ให้เห็นว่า สามารถกระทำได้โดยการถวายความเคารพนอบน้อมและซื้อสัตย์จงรักภักดีต่อพระองค์ ประการสุดท้าย แนะนำหรือชักชวนให้หันมานับถือศาสนาของพระองค์ และพระองค์จะประทานสิ่งที่ดีที่พึงปรารถนาให้แก่ผู้ยอมรับนับถือ และชุมชนจะได้รับความสุขและประโยชน์จากการยอมรับนับถือของพระองค์ เพราะพระองค์จะทรงทำให้ผู้ยอมรับนับถือเป็นคนดี และเป็นผลประโยชน์หรืออานิสงส์ที่ชุมชนหรือท้องถิ่นจะได้รับโดยตรงจากการยอมรับนับถือลัทธินี้^{๑๕}

ข้อความที่จารึกในศิลาจารึกหุบเขาช่องคอย หลักนี้ จึงเป็นร่องรอยหลักฐานสำคัญที่เก่าแก่ที่สุดที่แสดงให้เห็นถึงการปรากฏขึ้นของศาสนาพราหมณ์ ลัทธิไศวนิกายในรัฐตามพวลิงค์ หรือ นครศรีธรรมราช และหลักฐานทางโบราณคดีที่ค้นพบในขณะนี้ ได้ยืนยันให้เห็นว่า นับตั้งแต่ลัทธินี้ได้ปรากฏขึ้นเป็นครั้งแรกในรัฐนี้ในพุทธศตวรรษที่ ๑๑ เป็นต้นมา ได้แสดงบทบาทอย่างโดดเด่นของลัทธิไศวนิกายอย่างต่อเนื่องมาจนถึงราวพุทธศตวรรษที่ ๑๖ นับเป็นระยะเวลาที่ยาวนานร่วม ๖ ศตวรรษเลยทีเดียว

นอกจากศิลาจารึกหุบเขาช่องคอย ซึ่งเป็นศิลาจารึกที่ประกาศการสถาปนาลัทธิไศวนิกายของศาสนาพราหมณ์ในรัฐตามพวลิงค์ ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๑ แล้ว ยังได้ค้นพบศิลาจารึกหลักต่างๆ ที่แสดงให้เห็นถึงการยอมรับนับถือลัทธิไศวนิกายในรัฐตามพวลิงค์ อีกหลายหลักด้วยกัน เช่น หลักศิลาจารึกวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ก็ปรากฏข้อความประกาศว่า “ตามพวลิงคเสว” ซึ่งหมายความว่า “ศิลาจารึกนี้เป็นของพระอิศวร (พระศิวะ) แห่งตามพวลิงค์” หรือ “ศิลาจารึกของผู้เป็นใหญ่แห่งตามพวลิงค์” อันเป็นการชี้ให้เห็นว่า ในระยะเวลานั้น คณะพราหมณ์อัครศตยะ ได้สถาปนาผู้ปกครองของรัฐตามพวลิงค์ขึ้นเป็น “พระอิศวร” หรือ “พระศิวะ” ผู้เป็นใหญ่แห่งรัฐตามพวลิงค์ตามลัทธิของตนเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

นอกจากนั้น ศิลาจารึกวัดเสมาเมือง ซึ่งสลักขึ้นในปี พ.ศ. ๑๓๑๘ ยังได้สะท้อนให้เห็นว่า ผู้ปกครองในรัฐตามพวลิงค์ ได้ใช้หลักของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู คือ ธรรมของกษัตริย์ อันประกอบด้วยคุณลักษณะ ๑๐ ประการเป็นหลักในการปกครอง ยิ่งชี้ให้เห็นว่า อำนาจทางการ

^{๑๕} ปรีชา นุ่นสุข. เล่มเดียวกัน. หน้า ๑๗๒.

ปกครองของกษัตริย์ในรัฐตามพรลิงค์ในพุทธศตวรรษที่ ๑๓ นี้ยังคงอยู่ภายใต้อิทธิพลหลักคำสอนของศาสนาพราหมณ์-ฮินดูอย่างเคร่งครัด

๒. เทวาลัย หรือเทวสถานศาสนาพราหมณ์ จากร่องรอยของศาสนาพราหมณ์ – ฮินดูที่แพร่กระจายเข้ามาคาบสมุทรไทย โดยเฉพาะในรัฐตามพรลิงค์หรือนครศรีธรรมราช นั้น ปรากฏร่องรอยที่เป็นสิ่งก่อสร้างเทวสถานของศาสนาพราหมณ์-ฮินดูหรือเทวาลัย หลายแห่งด้วยกัน ทั้งเทวาลัยที่สร้างบนภูเขา และเทวาลัยที่สร้างบนที่ราบ เทวาลัยเหล่านี้เคยมีร่องรอยปรากฏให้เห็น แต่จากความเจริญของการพัฒนาบ้านเมือง ทำให้เทวาลัยหลายแห่งในเมืองนครศรีธรรมราชได้กลายเป็นเพียงแค่นานและคำบอกกล่าว บางแห่งได้ถูกสิ่งก่อสร้างในปัจจุบันก่อสร้างอาคารแทนที่บริเวณซึ่งเคยเป็นเทวาลัย หรือเทวสถานของศาสนาพราหมณ์-ฮินดูไปแล้ว ในที่นี้ผู้เขียนจะยกตัวอย่างเทวาลัยที่ยังคงปรากฏหลักฐานหรือร่องรอยให้เห็นเด่นชัด ดังนี้

๒.๑ เทวาลัยที่สร้างบนภูเขา ในบริเวณคาบสมุทรไทย ปรากฏร่องรอยให้เห็นในบริเวณชายฝั่งทะเลทางทิศตะวันตกของคาบสมุทรไทย จำนวน ๒ แห่ง คือ เทวาลัยแห่งภูเขาที่เขาพระเหนือ อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา เป็นเทวาลัยที่ตั้งอยู่ในบริเวณปากแม่น้ำของแม่น้ำตะกั่วป่า ใกล้กับกับแหล่งโบราณคดีที่เป็นเมืองท่าทางการค้าที่เกาะคอเขา บนยอดเขามีร่องรอยของเทวาลัยเพียงเล็กน้อย มีการค้นพบพระติมากรรมศิลาของพระวิษณุองค์หนึ่ง ซึ่งเป็นพระวิษณุที่สวมหมวกทรงกระบอกหรือทรงสูง มีอายุอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๒ ส่วนอีกแห่งหนึ่งคือ เทวาลัยแห่งภูเขาที่เขาพระนารายณ์ อำเภอกะปง จังหวัดพังงา ซึ่งเป็นแหล่งโบราณคดีที่ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำตะกั่วป่าเช่นกัน แต่ตั้งอยู่เหนือขึ้นมาทางต้นน้ำ และห่างจากเทวาลัยแห่งภูเขาแห่งแรกไม่มากนัก

ในรัฐตามพรลิงค์ (นครศรีธรรมราช) ซึ่งมีศูนย์กลางอยู่บริเวณชายฝั่งทะเลทิศตะวันออกของคาบสมุทรไทย ปรากฏเทวาลัยที่สร้างบนภูเขาคือ เทวาลัยบนยอดเขาเขา อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช จัดเป็นเทวาลัย หรือเทวสถานที่มีความสำคัญสูงสุด ในบรรดาเทวสถานของพราหมณ์-ฮินดู ที่พบในพื้นที่อำเภอสิชล ซึ่งมีจำนวนมากกว่า ๔๐ แห่ง ความหนาแน่นของโบราณสถานในแถบนี้แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการอย่างต่อเนื่องของชุมชนที่นับถือศาสนาพราหมณ์-ฮินดูอย่างชัดเจน กลุ่มชุมชนเหล่านี้มีเทวสถานเขาเขาเป็นศูนย์กลาง ตามคติความเชื่อของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ที่มักจำลองจักรวาลโดยมีเขาพระสุเมรุเป็นศูนย์กลาง ชื่อเขาเขา เป็นเพียงชื่อที่รู้จักกันในปัจจุบัน แต่โบราณสถานบนยอดเขาเขาแห่งนี้ครั้งหนึ่งในอดีตกาล เปรียบประดุจวิมานแห่งพระศิวะ เป็นศูนย์กลางของชุมชนที่ยิ่งใหญ่แห่งหนึ่งในคาบสมุทรภาคใต้ของไทย^{๑๖}

ปัจจุบันปรากฏร่องรอยของเทวาลัยที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นศูนย์กลางของชุมชนที่นับถือศาสนาพราหมณ์-ฮินดูในบริเวณนี้ชัดเจน ณ โบราณสถานเขาเขา หมู่ที่ ๑๑ บ้านเขาเขา ตำบลเสภา อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช

^{๑๖} สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ ๑๑. โบราณสถานเขาเขา. (เอกสารแผ่นพับ)

ในบริเวณโบราณสถานเขาคา มีกลุ่มโบราณสถานตั้งเรียงรายบนสันเขาซึ่งมียอดเขาสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ ๗๒ เมตร ห่างจากภูเขาไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือประมาณ ๕๐ เมตรมีคลองท่าหนไหลผ่าน คลองสายนี้เคยเป็นเส้นทางคมนาคมหลักในสมัยโบราณ สังเกตจากทางขึ้นเขาคาทงเส้นทางเดิม มีบันไดอยู่ทางด้านทิศตะวันตกใกล้กับคลองท่าหน ส่วนบันไดทางขึ้นเขาในปัจจุบันอยู่ทางทิศใต้ ติดกับถนนเป็นทางขึ้นที่สร้างขึ้นใหม่

บนเนินเขาทั้ง ๒ ลูกของเขาคา มีโบราณสถานเรียงรายตามสันเขา เนินเขาด้านทิศเหนือ มีโบราณสถานสำคัญ ๑ แห่ง สร้างหรือตกแต่งด้วยหินธรรมชาติ ส่วนเนินเขาด้านทิศใต้มีโบราณสถานก่ออิฐทั้งหมด ๔ แห่ง สระน้ำโบราณอีก ๑ แห่ง

โบราณสถานที่ตั้งเรียงรายอยู่บนเขาคา นับจากทิศใต้ ซึ่งเป็นทางขึ้นสู่ยอดเขาคาในปัจจุบัน ปรากฏโบราณสถานตามลำดับดังนี้^{๑๑}

๑. โบราณสถานหมายเลข ๔ ตั้งอยู่ปลายสุดของยอดเขาทางทิศใต้ ห่างจากโบราณสถานหมายเลข ๒ ประมาณ ๑๑๐ เมตร เป็นศาสนสถานขนาดเล็ก อาคารมีผังรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาด ๗.๖๕ X ๑๓.๗๔ เมตร มีมุขยื่นออกทางทิศใต้ และมีประตูทางเข้าทางด้านทิศเหนือ ได้พบธรณีประตู ฐานเสา และฐานโยนที่สวयงามมากขึ้นหนึ่งในภาคใต้

๒. โบราณสถานหมายเลข ๓ อยู่ใกล้กับโบราณสถานหมายเลข ๒ ลงไปทางทิศใต้ โดยมีสระน้ำ (สระน้ำหมายเลข ๒) กั้นอยู่ระหว่างโบราณสถานทั้งสอง

๓. โบราณสถานหมายเลข ๒ เป็นอาคารประธานของศาสนสถานบนเขาคา อยู่ถัดจากโบราณสถานหมายเลข ๑ ไปทางทิศใต้ประมาณ ๕๗ เมตร ตั้งอยู่บนตำแหน่งสูงสุดของยอดเขาคา สันนิษฐานว่าเป็นเทวาลัยที่ประดิษฐานศิวลึงค์ ซึ่งปัจจุบันยังคงมีฐานศิวลึงค์ปรากฏอยู่

๔. โบราณสถานหมายเลข ๑ ตั้งอยู่ใกล้กับบันไดทางขึ้นเดิมของเขาคา พื้นที่ส่วนใหญ่ของโบราณสถานเป็นลานโล่ง สันนิษฐานว่าเป็นลานประกอบพิธีชั้นแรกก่อนเข้าสู่อาคารประธาน

ในบริเวณยอดเขาคาทงทิศเหนือ ซึ่งลดต่ำลงมาจากยอดเขาทางทิศใต้ ยังปรากฏร่องรอยของโบราณสถานยกพื้นเป็นรูปสี่เหลี่ยมล้อมรอบโหนดหินที่โผล่พื้นดินสูงขึ้นมาประมาณ ๒ เมตรเศษ สันนิษฐานว่า อาจหมายถึง สวयัมภูลึงค์ หรือศิวลึงค์ที่เกิดขึ้นเอง โหนดหินเหล่านี้มีชั้นฐานรองรับ มีลักษณะเป็นการปรับพื้นเป็นลานกว้างโดยใช้ก้อนหินก่อเรียงที่ขอบเพื่อกั้นดินมิให้พังทลาย และที่พื้นบางบริเวณมีร่องรอยอิฐปรากฏเป็นช่วง ๆ

นอกจากนั้น ระหว่างโบราณสถานหมายเลข ๑, ๒ และ ๓ มีสระน้ำอันเกิดจากการปรับปรุงร่องเขาขนาดเล็กโดยก่อคันหินล้อมรอบ และอัดพื้นด้วยหินจนแน่นให้เป็นที่เก็บน้ำสำหรับบริโภคและใช้ในการประกอบพิธีกรรม

^{๑๑} สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ ๑๑. โบราณสถานเขาคา. (เอกสารแผ่นพับ)

๕	๘
๖	๙
๗	๑๐

ภาพประกอบที่ ๕ ภาพจำลองโบราณสถานเขาคา แสดงให้เห็นตำแหน่งเทวสถานแต่ละอาคารบนยอดเขาคา

ภาพประกอบที่ ๖ บริเวณที่เป็นโบราณสถานหมายเลข ๓

ภาพประกอบที่ ๗ บริเวณที่เป็นโบราณสถานหมายเลข ๑

ภาพประกอบที่ ๘ อาคารประธานของเทวสถานเขาคา เชื่อว่าเป็นเทวสถานที่เป็นที่ประทับขององค์พระศิวะ

ภาพประกอบที่ ๙ แท่นประดิษฐานศิวลึงค์ ภายในอาคารประธานของเทวสถานเขาคา

ภาพประกอบที่ ๑๐ รฐานโยนิ ภายในโบราณสถานหมายเลข ๔

ถ่ายภาพโดยผู้เขียน มีนาคม ๒๕๕๑

๒.๒ เทวาลัยที่สร้างบริเวณที่ราบ ในบริเวณคาบสมุทรไทยซึ่งเป็นที่ราบอันกว้างใหญ่ชายฝั่งทะเลด้านตะวันออกของคาบสมุทร มีร่องรอยการสร้างเทวาลัยบริเวณที่ราบหลายแห่ง โดยเทวาลัยเหล่านี้เริ่มปรากฏขึ้นทางทิศเหนือสุดที่อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี จากนั้นได้กระจายตัวลงมาทางทิศใต้ผ่านอำเภอท่าฉาง อำเภอไชยา และอำเภอพุนพิน และเข้าสู่เมืองนครศรีธรรมราช ผ่านอำเภอขนอม อำเภอลิขิต อำเภอท่าศาลา อำเภอนบพิตำ อำเภอพรหมคีรี อำเภอเมือง อำเภอพระพรหม และอำเภอจุฬาภรณ์ ไปสู่จังหวัดสงขลา ทางอำเภอสทิงพระ อำเภอลิขิต และอำเภอเมือง แล้วทิ้งช่วงไประยะหนึ่ง จนไปปรากฏอีกครั้งหนึ่งในจุดสุดท้าย คือเมืองโบราณยะรัง อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ดังได้กล่าวถึงร่องรอยของศาสนาพราหมณ์ที่แพร่กระจายเข้ามายังคาบสมุทรไทยในไว้ข้างแล้วข้างต้น ต่อไปนี้จะกล่าวถึงเทวาลัยที่สร้างบริเวณที่ราบ ซึ่งในปัจจุบันยังคงปรากฏร่องรอยให้เห็นอยู่ในเมืองนครศรีธรรมราช ดังนี้^{๑๔}

เทวาลัยที่สร้างในบริเวณที่ราบของรัฐตามพรลิงค์(นครศรีธรรมราช) ค้นพบมากที่สุดคือในอำเภอลิขิต อำเภอท่าศาลา และอำเภอเมือง จากการศึกษาเปรียบเทียบของนักวิชาการด้านนี้ ให้ความเห็นว่า รูปแบบทางศิลปะของโบราณวัตถุสถานที่ค้นพบในเทวาลัยเหล่านี้ อาจจะสันนิษฐานได้ว่า ส่วนใหญ่เป็นเทวาลัยที่มีอายุในระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๑ - ๑๖ เทวาลัยเหล่านี้มักจะสร้างขึ้นในบริเวณริมฝั่งแม่น้ำ มีรูปแบบคล้ายคลึงกันกับเทวาลัยที่สร้างบนภูเขา แต่อาจจะมีความแตกต่างกันในเรื่องขนาดที่พบว่า เทวาลัยที่สร้างบริเวณที่ราบจะมีขนาดไม่ใหญ่นัก และเทวาลัยเหล่านี้ล้วนประกอบด้วยสระน้ำศักดิ์สิทธิ์

เทวาลัยเหล่านี้มักก่อสร้างด้วยอิฐและใช้หินเป็น โครงสร้างหลักที่ต้องการความแข็งแรงเป็นพิเศษบางส่วนเช่นเดียวกับเทวาลัยบนภูเขา ได้มีการค้นพบรูปเคารพของศาสนาพราหมณ์ ลัทธิไศวนิกาย โดยบางแห่งพบรูปเคารพในศาสนาพราหมณ์ทั้งสองนิกายอยู่ด้วยกัน และบางแห่งมีรูปเคารพในศาสนาพราหมณ์ในหนึ่งกายใดนิกายหนึ่งเพียงนิกายเดียว รูปเคารพที่พบในเทวาลัยมีหลายประเภท อาทิ พระศิวะ ศิวลึงค์ โยนิ พระวิษณุ พระคเณศ พระวศุภไกรพ พระอุมา พระศุริยะ พระกฤษณะ และพระหริหระ เป็นต้น รูปเคารพส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๑ - ๑๖ จึงอาจสันนิษฐานได้ว่าเทวาลัยบนที่ราบเหล่านี้ มีอายุอยู่ในระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๑ - ๑๖

^{๑๔} ข้อความที่กล่าวถึงเทวาลัยที่สร้างบริเวณที่ราบในเมืองนครศรีธรรมราชนี้ ผู้เขียนสรุปความจากวิทยานิพนธ์คุณฎีบัณฑิต ของ ปรีชา นุ่นสุข เรื่อง ประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช : พัฒนาการของรัฐบนคาบสมุทรไทยในพุทธศตวรรษที่ ๑๑ - ๑๕ ซึ่งท่านได้กล่าวถึงเทวาลัยอันเป็นโบราณสถานของศาสนาพราหมณ์ในเมืองนครศรีธรรมราชไว้อย่างละเอียด ผู้เขียนได้ใช้ข้อมูลเหล่านี้เดินทางไปถ่ายภาพประกอบบทความนี้ ณ สถานที่ที่เป็นเทวาลัยต่าง ๆ เท่าที่จะทำได้ในระยะเวลาที่จำกัด ส่วนผู้สนใจก็สามารถศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมได้จากวิทยานิพนธ์เรื่องดังกล่าว

เทวสถานที่พบในอำเภอสิชล เช่น เทวสถานในวัดจอมทอง พบว่าอักษรปัลลวะที่สลักอยู่บนบรรณิประตุมียุระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๑ – ๑๒ ในขณะที่เทวสถานในวัดโมคลาน อำเภอท่าศาลา ซึ่งปรากฏลวดลายสลักไว้บนเสาด้วยศิลปะแบบอมราวดีของอินเดีย ก็มีอายุระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๒ ส่วนเทวสถานในวัดเจดีย์หลวง อำเภอขนอม ที่ปรากฏลวดลายอิทธิพลของศิลปะคุปตะ ซึ่งมีอายุอยู่ในระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๑ – ๑๒ เช่นเดียวกัน

๑๑	๑๒
๑๓	๑๔

กลุ่มโบราณสถาน และโบราณวัตถุ ณ แหล่งโบราณคดีโมคลาน บ้านโมคลาน

อ.ท่าศาลา จ. นครศรีธรรมราช

ภาพประกอบที่ ๑๑ บริเวณที่เคยเป็นเทวสถานอันเก่าแก่ของศาสนาพราหมณ์ -ฮินดู

ภาพประกอบที่ ๑๒ ชิ้นส่วนสถาปัตยกรรมของโบราณสถานโมคลาน ถูกกองทิ้งไว้

ในบริเวณโรงเรียนวัดโมคลาน อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช

ภาพประกอบที่ ๑๓ ชิ้นส่วนสถาปัตยกรรม มีร่องรอยรูปสลัก ชิ้นส่วนชิ้นนี้ถูกนำมา

ปักไว้เป็นเสาอุฎฐิพระ

ภาพประกอบที่ ๑๔ ชิ้นส่วนสถาปัตยกรรมอีกส่วนหนึ่งที่ถูกกองทิ้งไว้ในบริเวณ

วัดโมคลาน

ถ่ายภาพโดยผู้เขียน มีนาคม ๒๕๕๑

ในบริเวณเมืองโบราณนครศรีธรรมราช อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ปรากฏร่องรอยเทวาลัยหรือศาสนสถานในที่ราบ ตามรายงานการขุดค้นของนักโบราณคดี ดังต่อไปนี้

๑. ศาสนสถานวัดพระเดิม (ร้าง) ตำบลในเมือง อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช สันนิษฐานว่าเป็นสถานที่ประกาศการสถาปนา “ตามพรลิงค์อิศวระ” หรือ “พระอิศวรแห่งตามพรลิงค์” หรือ “พระศิวะแห่งตามพรลิงค์” ขึ้นในรัฐตามพรลิงค์ บริเวณเทวาลัยดังกล่าว ปัจจุบันตั้งอยู่ภายในบริเวณวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร และยังคงมีเนินโบราณสถานขนาดใหญ่อยู่ บนเนินแห่งนี้ได้มีการสร้างมณฑปพระพุทธรูปของวัดนี้ทับไว้เมื่อเกือบ ๑๐๐ ปีที่ผ่านมา แต่ยังคงปรากฏชิ้นส่วนของสถาปัตยกรรมที่ทำด้วยหินและอิฐโบราณกระจัดกระจายอยู่ในเนินโบราณสถาน และบริเวณโดยรอบเนินโบราณสถานเหล่านั้น เช่น ฐานเสา เสา กรอบประตู และธรณีประตูที่ทำด้วยหิน เป็นต้น

ภาพประกอบที่ ๑๕ บริเวณ
โบราณสถานวัดพระเดิม (ร้าง) ใน
บริเวณวัดพระมหาธาตุ
วรมหาวิหาร ปัจจุบันได้มีการ
สร้างมณฑปพระพุทธรูปทับ
บริเวณที่เคยเป็นเทวาลัยสำคัญ

ถ่ายภาพโดยผู้เขียน มีนาคม
๒๕๕๑

๒. โบราณสถาน วัดพระนคร ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นโบราณสถานที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของโบราณสถานวัดพระเดิม โดยห่างจากโบราณสถานวัดพระเดิม ประมาณ ๑๐๐ เมตร ปัจจุบันตั้งอยู่ในบริเวณวัดพระนคร ร่องรอยที่ยังคงปรากฏอยู่ คือ เศษอิฐโบราณและแท่งศิลาแลง ซึ่งเป็นร่องรอยของส่วนฐานของศาสนสถาน ภายในบริเวณวัด ได้มีชิ้นส่วนของสถาปัตยกรรมที่ทำด้วยหินของศาสนสถานแห่งนี้กระจัดกระจายเป็นจำนวนมาก อันอาจสะท้อนให้เห็นว่าศาสนสถานแห่งนี้มีขนาดใหญ่มากอาจจะประกอบด้วยกลุ่มอาคารหลายหลัง โดยชิ้นส่วนของสถาปัตยกรรมเหล่านี้ อาจจะแบ่งออกได้เป็น ๕ ประเภท คือ

๑) ชิ้นส่วนของแท่งหินที่ใช้เป็นวัสดุรองรับพื้นของส่วนฐานอาคาร เป็นแท่งหินที่มีรูปทรงต่าง ๆ หลายรูปทรง เช่น ทรงกลม ทรงเหลี่ยม และทรงไม่สม่ำเสมอหรือหลายรูปทรงอยู่ในแท่งเดียวกัน เป็นต้น เป็นแท่งหินที่มีหลายขนาด โดยทรงกลมอาจจะมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางตั้งแต่ ๑๐ - ๓๐ เซนติเมตร แท่งหินเหล่านี้ประกอบด้วยหินหลายชนิด เช่น หินปูน หินทราย

หินแกรนิต และศิลาแลง เป็นต้น โดยปกติจะมีการใช้แท่งหินเหล่านี้รองไว้บนพื้นชั้นล่างสุด เพื่อการรองรับน้ำหนักของศาสนสถาน ก่อนที่จะมีการก่ออิฐส่วนฐานของศาสนสถานหรือการวางฐานเสาของศาสนสถานไว้ข้างบน แล้วจึงก่อสร้างศาสนสถานขึ้นมาทางด้านบนตามลำดับ

๒) ชิ้นส่วนของแท่งหินที่ใช้เป็นฐานเสา ส่วนใหญ่เป็นฐานเสาที่ทำด้วยหินทรงลูกบาศก์หรือสี่เหลี่ยมผืนผ้าที่มีขนาดใหญ่ มีการสลักด้านบนเป็นรูปทรงกลมและมีรูตรงกลางสำหรับสวมเดือยของเสา อันเป็นรูปแบบเดียวกันกับฐานเสาที่ใช้ในศาสนสถานในวัฒนธรรมเดียวกันที่ค้นพบในแห่งอื่น ๆ

๓) ชิ้นส่วนที่เป็นธรณีประตู ทำด้วยหินแกรนิต ซึ่งมักจะไม่ค่อยพบเห็นในวัฒนธรรมนี้ เพราะในศาสนสถานอื่น ๆ มักพบเป็นหินปูนหรือหินทรายเป็นหลัก แต่มีรูปแบบที่คล้ายคลึงกันกับธรณีประตูที่ค้นพบในศาสนสถานในแห่งอื่น ๆ

๔) ชิ้นส่วนที่กรอบประตู ส่วนใหญ่เป็นกรอบประตูที่สลักด้วยหินปูนหรือหินทราย เช่นเดียวกับที่พบในศาสนสถานแห่งอื่น ๆ

๕) ชิ้นส่วนที่เป็นเสา ส่วนใหญ่สลักด้วยหินแกรนิตเป็นแท่งรูปสี่เหลี่ยมขนาดยาว นอกจากนี้ยังมีการค้นพบแผ่นหินที่สลักบาง ๆ ที่ราบเรียบทั้งสองด้านที่แตกหักออกมาเป็นชิ้นส่วนหลายชิ้น และบางชิ้นมีร่องรอยการขัดหรือฝน จนมีรอยลึกลงไปเป็นแอ่งหลายแห่ง ชิ้นส่วนของแผ่นหินเหล่านี้ จึงอาจจะเป็นส่วนประกอบของโยนิ

ปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๕๑) บริเวณภายในวัดพระนครแห่งนี้ ได้มีการก่อสร้างอาคารใหม่ ๆ หลายหลังด้วยกัน เป็นทั้งอาคารของวัดและเป็นโรงเรียนมูลนิธิของวัด บางอาคารยังได้ใช้เป็นสถานที่เรียนของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมโศกราช ด้วย

ภาพประกอบที่ ๑๖ ศาสนสถานวัดพระนคร ปัจจุบันได้มีการก่อสร้างอาคารหลายหลังภายในวัด

ถ่ายภาพโดย ผู้เขียน มีนาคม

๒๕๕๑

๓. ศาสนสถาน ณ วัดชายคลอง (วัดชลเจนียน) ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นศาสนสถานที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของโบราณสถานวัดพระนคร ห่างออกมาประมาณ ๑๕๐ เมตร ปัจจุบันตั้งอยู่ภายในบริเวณวัดชายคลอง (วัดชลเจนียน) ซึ่งเป็นวัดที่ตั้งอยู่บริเวณภายนอกเขตกำแพงเมืองด้านตะวันตกของเมืองโบราณ ปัจจุบันเกือบจะไม่เหลือร่องรอยของการเคยเป็นเทวสถานโบราณอยู่เลย เพราะมีการก่อสร้างอาคารลงบนสถาปัตยกรรมรุ่นเก่า ทำให้มีการทำลายหลักฐานดังกล่าวไปมาก จะมีเพียง อิฐโบราณและชิ้นส่วนสถาปัตยกรรมที่ทำด้วยหินอยู่บ้าง

ภาพประกอบที่ ๑๗ ชิ้นส่วนสถาปัตยกรรมของเทวสถานที่ยังคงทิ้งไว้ในบริเวณวัดชายคลอง (วัดชลเจนียน)

ถ่ายภาพโดย ผู้เขียน มีนาคม ๒๕๕๑

๔. โบราณสถาน สระน้ำโบราณ ณ วัดชายคลอง (วัดชลเจนียน) ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นโบราณสถานที่ตั้งอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับโบราณสถานวัดพระนคร โดยตั้งถัดเข้ามาทางด้านในหรือด้านทิศตะวันออกของโบราณสถานวัดพระนคร เพียงเล็กน้อย ปัจจุบันนี้ได้มีการปรับสภาพพื้นที่ภายในวัดแห่งนี้ จึงได้มีการถมสระน้ำโบราณแห่งนี้ไป ยังคงเหลือเพียงร่องรอยของขอบสระด้านทิศตะวันออกและด้านทิศใต้เพียงเล็กน้อย สระโบราณแห่งนี้สันนิษฐานได้ว่า เป็นสระน้ำศักดิ์สิทธิ์แห่งหนึ่งของระบบมณฑลพะแห่งราชธานี รัฐตามพรลิงค์แห่งนี้ตามระบบความเชื่อที่ปรากฏขึ้นโดยทั่วไปในเมืองโบราณของลัทธิไศวนิกาย ปัจจุบันได้มีการก่อสร้างพระอุโบสถทับบนบริเวณที่เคยเป็นสระน้ำโบราณแห่งนี้

ภาพประกอบที่ ๑๘ บริเวณที่เคยเป็น
สระน้ำโบราณในเทวสถานวัดชายคลอง
(วัดชลเฉนิยณ) ปัจจุบันกำลังก่อสร้าง
อุโบสถทับในบริเวณดังกล่าว

ถ่ายภาพโดย ผู้เขียน มีนาคม ๒๕๕๑

๕. **ฐานพระสยาม** ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นเทวาลัยที่ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของโบราณสถานวัดพระนคร โดยตั้งอยู่ห่างจากโบราณสถานวัดพระนคร ประมาณ ๓๐๐ เมตร ปัจจุบันล้อมรอบด้วยอาคารบ้านเรือนของประชาชน สภาพที่ยังคงปรากฏอยู่ในปัจจุบัน เป็นอาคารที่ได้รับการบูรณะแล้ว มีสภาพเป็นอาคารรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีประตูทางด้านเข้าด้านทิศตะวันออก ปรากฏอยู่ในลักษณะของอาคารที่มีผนังก่ออิฐทั้งสี่ด้าน โดยส่วนของผนังอาจจะทลายลงไป จึงยังคงเหลืออยู่เฉพาะส่วนฐานที่สูงเหนือพื้นขึ้นมาประมาณ ๑ เมตร ยกเว้นทางด้านในสุดหรือด้านทิศตะวันตก จะมีผนังสูงชันมากกว่าด้านอื่น ๆ และมีส่วนที่เป็นห้องเล็ก ๆ ที่มีการก่ออิฐขึ้นมาให้มีหลังคารูปโดม มีช่องประตูทางเข้าเล็ก ๆ ทางทิศตะวันออก แต่ส่วนหลังคาเดิมพังทลายไป ปัจจุบันได้มีการสร้างโครงอาคารและมีหลังคาครอบอาคารเก่าไว้ เนื่องจากภายในอาคารนี้เป็นที่ประดิษฐานศิวลึงค์องค์หนึ่ง ซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นศิวลึงค์ที่สร้างสรรค์ขึ้นตามแบบประเพณีนิยม คือ ส่วนทั้งสามของศิวลึงค์มีขนาดความสูงไล่เลี่ยกัน ได้แก่ ส่วนฐานรูปสี่เหลี่ยมหรือพรมภาค ส่วนกลางรูปแปดเหลี่ยมหรือวิฆณุภาค และส่วนยอดรูปทรงกลมหรือรุทธภาค โดยศิวลึงค์องค์นี้ได้มีการฝังให้โผล่ขึ้นมาเหนือพื้นดินตั้งแต่ส่วนบนของวิฆณุภาคแต่เพียงเล็กน้อย และส่วนรุทธภาคทั้งหมดเท่านั้น โดยฝังไว้ภายในโยนิศิลาซึ่งเป็นโยนิที่สลักตรงกึ่งกลางให้เป็นรูรูปแปดเหลี่ยม โดยศิวลึงค์โผล่ขึ้นมาตรงรูที่กึ่งกลางโยนิชิ้นนี้ ทั้งศิวลึงค์ และโยนิดังกล่าวสลักด้วยหินทราย

๑๙

๒๐

๒๑

โบราณสถาน และ โบราณวัตถุ ที่ฐานพระสยาม

ภาพประกอบที่ ๑๙ บริเวณและอาคารฐานพระสยามในปัจจุบัน

ภาพประกอบที่ ๒๐ ศิวลึงค์และฐานโยนิภายในฐานพระสยาม

ภาพประกอบที่ ๒๑ ศิวลึงค์ที่เชื่อกันว่าสร้างตามแบบประเพณีนิยม

ถ่ายภาพโดย ผู้เขียน มีนาคม ๒๕๕๑

๖. โบราณสถาน เสาชิงช้า ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นศาสนสถานที่ตั้งอยู่ทางเหนือของฐานพระสยาม โดยตั้งอยู่ห่างจากฐานพระสยาม ประมาณ ๑ กิโลเมตร เป็นลักษณะกลุ่มโบราณสถาน คือ ตั้งอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับโบราณสถาน ๓ แห่ง คือ โบราณสถานหมายเลข ๗ หมายเลข ๘ และหมายเลข ๙ ซึ่งสถานที่ปัจจุบันเป็นบริเวณตลาดท่าม้า ศาสนสถานแห่งนี้เป็นที่ตั้งของเสาชิงช้า ซึ่งเป็นสถานที่สำคัญในการประกอบพิธีไล่ชิงช้า เสาชิงช้าที่สร้างขึ้นนั้น จะได้รับการบูรณะเปลี่ยนใหม่อยู่เสมอ เนื่องจากเป็นเสาชิงช้าที่สร้างขึ้นโดยใช้ท่อนซุงขนาดใหญ่ทั้งต้น จึงเสื่อมสภาพได้เร็ว ต้องมีการเปลี่ยนใหม่เป็นระยะ ๆ โดยมักจะมีการเลือกไม้มงคล

ที่มีเนื้อแข็ง ลำต้นสูงใหญ่ จำนวน ๒ ต้น มาทำเสาชิงช้า โดยปักให้ส่วนปลายสอบเข้าหากันเล็กน้อย ส่วนยอดสุดมีไม้คานพาดไว้ พิธีกรรมโล้ชิงช้าเป็นพิธีกรรมที่สำคัญของเมือง มีการจัดต่อเนื่องกันมา โดยมีพิธีใหญ่ ๒ พิธี คือ พิธีตรียัมปวาย (ตรียัมปวาย) จัดขึ้นในคราวที่พระสีวะเสด็จลงมาเยี่ยมโลกมนุษย์ในวันขึ้น ๗ ค่ำ เดือนอ้าย และพิธีตรีปวาย (ตรีปวาย) จัดขึ้นในคราวที่พระวิษณุหรือพระนารายณ์เสด็จลงมาเยี่ยมโลกมนุษย์ในวันแรม ๑ ค่ำ เดือนอ้าย แต่พิธีนี้รัฐบาลให้ยกเลิกไปเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๗

ภาพประกอบที่ ๒๒ เสาชิงช้า ในบริเวณหอพระอิศวร ต.ในเมือง อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช

ถ่ายภาพโดย ผู้เขียน มีนาคม ๒๕๕๑

๖. โบราณสถาน โบสถ์พราหมณ์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

เป็นศาสนสถานที่ตั้งอยู่ใกล้เคียงกับโบราณสถานเสาชิงช้า โดยตั้งอยู่ทางทิศเหนือห่างจากโบราณสถานเสาชิงช้า ประมาณ ๓๐ เมตร เป็นเทวาลัยที่ได้รับการบูรณะต่อเนื่องมายาวนาน จนครั้งสุดท้ายมีลักษณะเป็นอาคารรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า สร้างด้วยไม้ มีเสา ๑๐ ต้น ยกพื้นสูงเล็กน้อย มีบันไดทางขึ้นทางทิศตะวันออก มีลูกกรงไม้ล้อมทั้งสี่ด้าน ระหว่างลูกกรงไม้กับผนังกันห้องเดินได้โดยรอบ หลังคามุงกระเบื้อง มีประติมากรรมประดิษฐานอยู่เป็นจำนวนมาก ทั้งศิวลึงค์ โยนิ พระคเณศ และพระอุมา ต่อมาอาคารชำรุดมาก จึงย้ายไปยังที่อื่น ๆ จนอาคารพังทลายและถูกรื้อถอนไปในที่สุด

๗. โบราณสถาน หอพระอิศวร ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราชตั้งอยู่ทางทิศเหนือของโบราณสถานโบสถ์พราหมณ์ โดยห่างจากโบราณสถานโบสถ์พราหมณ์ประมาณ ๑๐ เมตร เป็นศาสนสถานที่ได้รับการบูรณะต่อเนื่องหลายครั้ง จนมีการสร้างขึ้นใหม่ในที่สุด อาคารที่สร้างขึ้นใหม่เป็นอาคารที่ฐานเป็นรูปสี่เหลี่ยม ผนังก่ออิฐ โครงหลังคาทำด้วยเครื่องไม้ มุงด้วยกระเบื้องดินเผา หันหน้าไปทางทิศตะวันออก ภายในอาคารมีประติมากรรมที่สำคัญ

ประดิษฐานอยู่เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะศิวลึงค์และโยนิ จากประติมากรรมที่ยังคงปรากฏอยู่ในศาสนสถาน และร่องรอยของชิ้นส่วนของสถาปัตยกรรมที่ทำด้วยหินและอิฐโบราณที่ค้นพบในบริเวณนี้ โดยเฉพาะแท่งหินขนาดใหญ่หลายรูปแบบ อาจจะสันนิษฐานได้ว่า เป็นศาสนสถานที่เกี่ยวข้องกันกับศาสนสถานแห่งอื่น ๆ ในวัฒนธรรมเดียวกันในรัฐนี้ และได้ดำรงความสำคัญร่วมกันกับศาสนสถานในบริเวณใกล้เคียงกันนี้ต่อมาในระยะหลังอีกยาวนาน ในฐานะที่เป็นศูนย์กลางแห่งการประกอบพิธีกรรมที่เนื่องในศาสนาพราหมณ์ของชุมชน จนกระทั่งพิธีกรรมเหล่านั้นได้ถูกยกเลิกไป ทำให้บทบาทของศาสนสถานแห่งนี้ลดความสำคัญลงไปมาก

ภาพประกอบที่ ๒๓, ๒๔ เสาชิงช้า, หอพระอิศวร และ
ศิวลึงค์ที่ประดิษฐานในหอพระอิศวร
ถ่ายภาพโดย ผู้เขียน มีนาคม ๒๕๕๑

๕. โบราณสถานหอพระนารายณ์ ตำบลในเมือง ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของโบราณสถานหอพระอิศวร โดยมีถนนราชดำเนินตัดผ่านตรงกลางระหว่างศาสนสถานทั้งสอง เป็นศาสนสถานที่ได้รับการบูรณะหลายครั้ง จนกระทั่งมีการสร้างขึ้นใหม่ในปัจจุบันนี้ โดยมีรูปแบบคล้ายคลึงกันกับโบราณสถานหอพระอิศวร แต่หันหน้าไปทางทิศตะวันตก ซึ่งเป็นการหันหน้าออกสู่ถนนที่ตัดผ่าน แต่เดิมเป็นที่ประดิษฐานประติมากรรมของพระวิษณุศิวาที่เป็นประติมากรรมรุ่นแรกของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้องค์หนึ่ง ซึ่งมีอายุอยู่ในพุทธศตวรรษที่ ๙ - ๑๐ แต่ปัจจุบันย้ายไปจัดแสดงไว้ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ นครศรีธรรมราช จากประติมากรรมที่ปรากฏอยู่ในศาสนสถาน อาจสันนิษฐานได้ว่าเป็นศาสนสถานที่เกี่ยวข้องกันกับศาสนสถานแห่งอื่น ๆ ในวัฒนธรรมเดียวกัน แต่ในขณะที่ศาสนสถานแห่งอื่น ๆ อีกหลายแห่งของรัฐนี้ได้ซบเซาลง ศาสนสถานแห่งนี้ยังคงดำรงความสำคัญสืบต่อมา เช่นเดียวกับศาสนสถานแห่งอื่น ๆ ที่อยู่ในบริเวณเดียวกัน

ภาพประกอบที่ ๒๕,๒๖ หอพระนารายณ์ และรูปสลักพระนารายณ์(จำลอง) ซึ่งประดิษฐานอยู่ในหอพระนารายณ์ ตั้งอยู่ตรงข้ามกับหอพระอิศวร โดยมีถนนราชดำเนินตัดผ่าน
ถ่ายภาพโดย ผู้เขียน มีนาคม ๒๕๕๑

๑๐. ศาสนสถาน วัดจันทาราม ตำบลท่าวัง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช
เป็นศาสนสถานที่ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของโบราณสถานหอพระนารายณ์ โดยตั้งอยู่ห่างจากโบราณสถานหอพระนารายณ์ประมาณ ๒ กิโลเมตร ปัจจุบันตั้งอยู่ภายในบริเวณวัดจันทาราม โดยยังคงปรากฏร่องรอยศาสนสถานแห่งนี้ในบริเวณจุดกึ่งกลางของแนวกำแพงด้านทิศเหนือของวัดนี้ โดยร่องรอยที่ยังคงปรากฏอยู่ คือ เศษอิฐโบราณและชิ้นส่วนของสถาปัตยกรรมที่ทำด้วยหินหลายชิ้น โดยเฉพาะชิ้นส่วนของหินที่ใช้สำหรับรองพื้นหรือฐานรากของอาคาร ซึ่งค้นพบเป็นจำนวนมาก ประติมากรรมที่ค้นพบในศาสนสถานแห่งนี้ คือ โยนีศิวลึงค์หนึ่ง ซึ่งสลักเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ปัจจุบันนำไปจัดแสดง ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ นครศรีธรรมราช

๑๑. ศาสนสถาน บ้านท่าวัง ตำบลท่าวัง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช
เป็นศาสนสถานที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของโบราณสถานวัดจันทาราม ห่างจากศาสนสถานวัดจันทาราม ประมาณ ๑๐๐ เมตร เป็นศาสนสถานที่ตั้งอยู่บนริมฝั่งทางด้านทิศใต้ของคลองท่าวัง ต่อมาได้มีการสร้างสะพานข้ามคลองแห่งนี้ คือ สะพานรามศวร์ ศาสนสถานแห่งนี้ จึงตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของเชิงสะพาน ปัจจุบันได้มีการปรับปรุงพื้นที่เป็นสวนสาธารณะเชิงสะพานแห่งนี้ทับลงไปบนศาสนสถาน ประติมากรรมที่ค้นพบจากบริเวณศาสนสถานแห่งนี้ได้แก่ ศิวลึงค์สลักองค์หนึ่ง สันนิษฐานว่า ศาสนสถานแห่งนี้เป็นบริเวณที่น่าสำหรับประกอบพิธีกรรมในการอาบน้ำศักดิ์สิทธิ์ของลำน้ำสายนี้

๑๒. ศาสนสถาน บ้านท่าดิน ตำบลปากพูน อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นศาสนสถานที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของศาสนสถานบ้านท่าวัง โดยตั้งอยู่ห่างจากศาสนสถานบ้านท่าวัง ประมาณ ๒๐๐ เมตร ปัจจุบันตั้งอยู่ภายในบริเวณศาลเจ้ามาโจ้ว ศาสนสถานแห่งนี้เป็นศาสนสถานที่ตั้งอยู่ริมฝั่งลำน้ำศักดิ์สิทธิ์ คือ คลองท่าวัง โดยตั้งอยู่บริเวณฝั่งตรงกันข้ามและเชื่อมกันเล็กน้อยกับศาสนสถานบ้านท่าวัง และนับเป็นศาสนสถานที่ตั้งอยู่ทางเหนือสุดของมณฑลของราชธานีแห่งนี้ จากตำแหน่งที่ตั้งของศาสนสถาน นักประวัติศาสตร์และนักโบราณคดีสันนิษฐานว่า คงจะเป็นศาสนสถานที่ตั้งอยู่ในที่เป็นท่าน้ำสำหรับการประกอบพิธีกรรมในการอาบน้ำศักดิ์สิทธิ์ ศาสนสถานแห่งนี้ปัจจุบันถูกสร้างทับด้วยศาลเจ้าและบ้านเรือนของประชาชน

โบราณสถานและศาสนสถานที่กล่าวมาข้างต้น เป็นศาสนสถานที่ตั้งเรียงรายไปทางทิศเหนือจากโบราณสถานวัดพระเดิม ซึ่งถือเป็นศูนย์กลางของมณฑลที่ศักดิ์สิทธิ์ของรัฐตามพรลิงค์แห่งนี้ โบราณสถานและศาสนสถานที่จะกล่าวถึงต่อไป จะเป็นโบราณสถานและศาสนสถานที่ตั้งอยู่ทางทิศใต้จากศูนย์กลางคือโบราณสถานวัดพระเดิม ที่มีอยู่เรียงรายหลายแห่งเช่นเดียวกับโบราณสถานและศาสนสถานทางทิศเหนือ คือ

๑๓. โบราณสถาน ศาสนสถานวัดสวนหลวง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นศาสนสถานที่ตั้งอยู่ห่างจากศูนย์กลางของมณฑลแห่งราชธานีไปทางทิศใต้ ประมาณ ๑.๔๐ กิโลเมตร ปัจจุบันตั้งอยู่ภายในบริเวณวัดสวนหลวง โบราณสถานแห่งนี้ตั้งอยู่บริเวณจุดศูนย์กลางของวัด บางส่วนของศาสนสถานได้ถูกสร้างทับด้วยศาลาการเปรียญของวัด แต่ยังคงปรากฏร่องรอยของศาสนสถาน โดยเฉพาะเศษอิฐโบราณและชิ้นส่วนของสถาปัตยกรรมที่ทำด้วยหิน เช่น แท่งหินที่ใช้สำหรับการรองรับพื้นหรือฐานรากของอาคาร กรอบประตูที่ทำด้วยหินแกรนิต แท่งหินรูปกลมแบนที่มีลักษณะเกือบจะเป็นรูปครึ่งวงกลมหลายชิ้น นอกจากนี้ยังค้นพบชิ้นส่วนของโยนิ จำนวน ๒ ชิ้นด้วย

๑๔. สระน้ำโบราณ วัดสวนหลวง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นโบราณสถานที่ตั้งอยู่ในบริเวณวัดสวนหลวง โดยตั้งอยู่ถัดออกไปทางทิศตะวันออกของโบราณสถานวัดสวนหลวง สระน้ำโบราณแห่งนี้ตั้งอยู่ในบริเวณมุมทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของวัด ห่างไปจากสระน้ำโบราณนี้ไปเพียงเล็กน้อยจะเป็นคลองสวนหลวง ซึ่งเป็นลำน้ำสายหนึ่งที่ไหลผ่านสันทรายเก่านครศรีธรรมราช ถือเป็นลำน้ำศักดิ์สิทธิ์ลำน้ำหนึ่ง สระน้ำโบราณแห่งนี้เป็นสระน้ำที่มีรูปสี่เหลี่ยมและมีขนาดใหญ่ สันนิษฐานได้ว่าน่าจะเป็นสระน้ำศักดิ์สิทธิ์แห่งหนึ่งที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมของศาสนา ปัจจุบันได้ถูกทับถมจากการปรับสภาพพื้นที่ของวัด ทำให้สภาพของสระน้ำมีการเปลี่ยนแปลงไปมาก แต่บริเวณขอบสระน้ำยังมีหินของกรอบประตูศิลาวางอยู่ชิ้นหนึ่ง

๑๕. ศาสนสถานวัดเพชรจริก ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นศาสนสถานที่ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของสระน้ำโบราณ วัดสวนหลวง โดยตั้งอยู่ห่างจากสระน้ำโบราณวัดสวนหลวง ประมาณ ๓๐๐ เมตร ปัจจุบันตั้งอยู่ในบริเวณวัดเพชรจริก ศาสนสถานแห่งนี้ตั้งอยู่ในบริเวณกึ่งกลางของแนวกำแพงด้านทิศเหนือของวัดนี้ ในปัจจุบันยังคงปรากฏร่องรอยของโบราณสถานแห่งนี้ไว้ในบริเวณดังกล่าวเป็นจำนวนมาก ทั้งอิฐโบราณและชิ้นส่วนของสถาปัตยกรรมที่ทำด้วยหิน ชิ้นส่วนของสถาปัตยกรรมที่พบมาก คือ แท่งหินที่ใช้สำหรับการรองพื้นหรือฐานรากของอาคาร แท่งหินแกรนิตขนาดใหญ่รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า เสาขารูปสี่เหลี่ยมที่มีขนาดยาวที่ทำด้วยหินแกรนิต และกรอบประตูที่ทำด้วยหินปูนและหินทรายที่อยู่ในสภาพชำรุดและแตกหัก นอกจากนี้ยังค้นพบโยนินรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าชิ้นหนึ่ง ซึ่งปัจจุบันนี้ได้นำไปจัดแสดง ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ นครศรีธรรมราช

๑๖. ศาสนสถานบ้านกอจันทร์ ตำบลท่าเรือ เป็นศาสนสถานที่ตั้งอยู่ทางด้านทิศใต้ของโบราณสถานวัดเพชรจริก โดยตั้งอยู่ห่างจากโบราณสถานวัดเพชรจริก ประมาณ ๕.๖๐ กิโลเมตร ปัจจุบันตั้งอยู่ในบริเวณบ้านของนายมะเสน กะสิกา บ้านกอจันทร์ หมู่ที่ ๒ ตำบลท่าเรือ ซึ่งตั้งอยู่ริมทางหลวงหมายเลข ๔๐ ช่วงนครศรีธรรมราช – อำเภอเฉลิมพระเกียรติ โดยตั้งอยู่ห่างมาทางทิศใต้ของคลองท่าเรือประมาณ ๑๕๐ เมตร เป็นศาสนสถานที่ตั้งอยู่ริมฝั่งของคลองท่าเรือ สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นบริเวณทำนน้ำสำหรับประกอบพิธีกรรมในการอาบน้ำศักดิ์สิทธิ์ และคงจะมีความสำคัญในฐานะที่เป็นศูนย์กลางสำหรับการประกอบพิธีกรรมของชุมชน

ปัจจุบันยังคงปรากฏร่องรอยของโบราณสถานแห่งนี้ในวงกว้าง ทั้งที่เป็นเศษอิฐโบราณและชิ้นส่วนของหินที่ใช้สำหรับการรองพื้นหรือฐานรากของอาคาร มีการขุดค้นพบโยนินศิลาชิ้นหนึ่ง ปัจจุบันได้นำมาแสดงไว้ที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ นครศรีธรรมราช

ยังคงมีร่องรอยของโบราณสถานและศาสนสถานที่เกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู อีกจำนวนมากในเมืองนครศรีธรรมราชที่ยังไม่ได้กล่าวถึง เนื่องจากจำนวนหน้ากระดาษที่มีจำกัด ผู้เขียนจึงไม่สามารถแสดงร่องรอยเหล่านี้ได้อย่างครบถ้วน ผู้สนใจยังสามารถศึกษาได้จากงานค้นคว้าของนักโบราณคดีและนักประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะจากงานศึกษาค้นคว้าของ รองศาสตราจารย์ ดร. ปรีชา นุ่นสุข นักประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่ได้ศึกษาเรื่องราวเหล่านี้อย่างจริงจังและต่อเนื่องมาโดยตลอด

อย่างไรก็ตามร่องรอยของโบราณวัตถุ โบราณสถาน ศาสนสถานของศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู ที่ยังคงปรากฏให้เห็นในปัจจุบัน ซึ่งมีเป็นจำนวนมากหลายแห่งเท่าที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น แสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรือง และอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู โดยเฉพาะลัทธิไศวนิกาย ที่ได้สถาปนาและดำรงความยิ่งใหญ่ในรัฐตามพรลิงค์มาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๑ เป็นต้นมาจนถึงพุทธศตวรรษที่ ๑๖ ทำให้รัฐตามพรลิงค์กลายเป็นดินแดนศักดิ์สิทธิ์ เป็นศูนย์กลางของศาสนา

พราหมณ์ – ฮินดู ที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในเอเชียอาคเนย์ ดังปรากฏร่องรอยของความเจริญและความยิ่งใหญ่ ณ รัฐตามพรลิงค์ หรือ เมืองนครศรีธรรมราช トラバจนทุกวันนี้.

เอกสารอ้างอิง

บทความไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง. “ศาสนาพราหมณ์ – ฮินดู” สืบค้นได้ใน

<http://www.heritage.thaigov.net/religion/others/brahminism5.thm> ๒๑ กุมภาพันธ์

๒๕๕๑.

โบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ ๑๑, สำนักงาน. โบราณสถานเขาคา. (เอกสารแผ่นพับ)

ปรีชา นุ่นสุข. ประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช : พัฒนาการของรัฐบนคาบสมุทรไทยใน

พุทธศตวรรษที่ ๑๑ – ๑๕. วิทยานิพนธ์ ปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาประวัติศาสตร์ ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

พิพัฒน์ กระแจะจันทร์. “ชีวิต และสังคมพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราชในบริบทสังคมอยุธยา”

สืบค้นได้ใน <http://kobarchaeology.blogspot.com/> ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑.

“ศิลาจารึกหุบเขาช่องคอย” สืบค้นได้ใน <http://culture.nstru.ac.th> ๒๐ มีนาคม ๒๕๕๑

สุภัทรดิศ ดิศกุล, ศาสตราจารย์, หม่อมเจ้า. ประวัติศาสตร์เอเชียอาคเนย์ ถึง พ.ศ. ๒๐๐๐.

พิมพ์ครั้งที่ ๔ กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดสามลดา, ๒๕๔๕.

องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราช, สำนักงาน. สารนครศรีธรรมราช. (ปีที่ ๓๗

ฉบับที่ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๐) กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เอ็ดสัน เพรส โปรดักส์, ๒๕๕๐.